

מלאכת זורע ב: שיעור המלאכה והגבלות:
(זמן קיץ מסכת שבת ה)

.1

רמב"ם שבת פרק ח הלכה ב
רש"י עג. ד"ה "האופה"
גמרא פ: מ"ומאי שנא כל" עד "אמר ליה"
רש"י פ: ד"ה "כל שיעורי"
משנה עו: (הראשונה) עד "ומצטרפין"
משנה צ. (השני) עד "ר' יהודה"
רש"י צ. ד"ה "פחות"

.2

משנה סוכה מב. עד "קטן היודע"
כפות תמרים סוכה מב. ד"ה "מתניתין מקבלת" עד "ומינה דמה"
פרי מגים אורח חיים אשל אברהם סימן שלו אות יג מ"והוי יודע דמדסתם" עד הסוף

.3

רמב"ם שבת פרק ח הלכה ב
חיי אדם הלכות שבת כלל יא הלכה ב עד "אבל מותר לשרות"
רמב"ם שמיטה ויובל פרק א הלכה ו מ"ושורין את הזרעים" עד "ומקיימין"

גמור חלה שהלוקח הנשעלים וכן הזרע והנוטע וכן החורש והחופר שהם חלוקי ארבות הפעולה אבל הם בדמיון גמור. עליהם אמרו כולם מלאכה אחת הם. שאם באלו לחלק בהן נחלק במיני הזרעים גם כן ובמיני הכלים אשר יעשה בהם וכיוצא בזה. אבל בשאין שם חלה קצת דמיון כגון המחחק את הירק שאינו דומה לעמינה רק בהעשות מגוף אחד גופים רבים וע"פ שהתחייבה משניה הגוף הראשון לגמרי ואין החתוך כן זו הוא תולדה והיקף זה ניהו נכון. וזה דעת רבינו. ויש מי שפירש כן מלאכה אחת הן שהן תולדות לאב אחד וע"פ שאין לנו בזה חלה שינוי השמות הפירוט הראשון נראה שיקר וזהו חידוש הברייתות:

ה התולדה היא המלאכה הדומה וכו'. כיצד המחחק ירק וכו'. כחב הרב המגיד מיימרא פרק קמח דמ"ק אחר המנכש וכו' (ענין במ"מ). ובספ רבינו כרב יוסף ע"ל. ויש להמנה שהרי במנכש פסק רבינו בסמוך כרבה דהוי תולדת חורש. ואפשר שרבינו מפרש דמרי גוויי מנכש הוה והוא דמ"ק הוי משום זרע דהיינו שעוקר העשבים רעים והוא סבה שילמחו צומח העשבים הטובים והאי הוא דהוי תולדת זרע ומנכש דנקט רבינו הכל היינו שחופר בעיקרי האילנות האוי הוא דהוי תולדת חורש. ומ"מ יש להמנה למה השמיט רבינו מנכש דמ"ק: וכן השורה חקיס מו' מהסוגיא שצפרק דס תעלה (זכחים ל"ד): גבשושית

ה התולדה היא המלאכה הדומה וכו'. כיצד המחחק ירק וכו'. גמ' (שבת ע"ד): אמר רב פפא האי מאן דפריס סלקא חייב משום עומן: וכן הלוקח לשון של מתכת כו'. וכן הלוקח חלב ונהו כו קיבה וכו'. פ' המלמע (ס' ל"ט) מהקמא דגמ' מהזן חייב משום צורר מגזן חייב משום בונה, ע"כ: ז אחד העושה אב וכו'. זה פשוט בכמה מקומות בגמרא: אם כן מה הפרש יש וכו' כיצד הרי שחרש זרע וכו'. בגמרא (פ"ט ע"ג): מניח (פ"י) דארבעים אבות מלאכות חסר אחת (למה לי ליחייבו ולא למיניהו ואמר ר' יוחנן שאם עשאן כולן בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת. ופירוט דברים אלו ביודע שהוא שבת ושגג במלאכות כמו שצוה בהלכות שגגות פרק שביעי:

ח אבל אם עמן וחחק את הירק וכו'. זה מחלוקת ר' אליעזר ור"ע פ' אמרו לו בכריתות (דף פ"ה) [[ע"ה]] במשנה וק"ל כר"ע דאמר אינו חייב חלה אחת ובגמרא פרק כלל גדול (שבת ע"ה): גבי מתחיתין לאשוקי מדל' אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב וזה פשוט: ב העושה מלאכה הרבה וכו'. משנה פ' כלל גדול (שם ס"ח) העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב חלה אחת: פ"ה א החורש כל שהוא וכו'. משנה פ' הנונה (שם ק"ג) החורש כל שהוא המנכש והמקרסס והמזרד כל שהוא חייב ובגמ' ט"ר הוולגש עולשין והמזרד זרדין אם לא חילקה כגורגתה אם לבהמה כמלוא פי הגדי אם להסק כדי לבשל בינה קלה אם ליפות את הקרקע כל שהוא. ומפני כך כתב רבינו כדי ליפות את הקרקע כל שהוא. ופירש"י ז"ל מקרסס קוץ עשבים יבשים מן האילן מזרד זרדים לחיס של שנה ז, עכ"ל: וכן המשנה פני השדה וכו'. פ' כלל גדול (שם ע"ג): אמר רב ששת היטה לו גבשושית ונטלה צביט חייב משום בונה בשדה חייב משום חורש אמר רבא היטה לו גומא ועממה צביט חייב משום בונה בשדה חייב משום חורש וכו'.

לעקור דבר מגידוליו מתכוון. ועל דרך זו שאר האבות: ה התולדה היא המלאכה הדומה לאב מאלו האבות. כיצד המחחק את הירק מעט לבשלו הרי זה חייב שזו המלאכה תולדת טחינה. שהטוחן לוקח גוף אחד ומחלקו לגופים הרבה. וכל העושה דבר הדומה לזה הרי זה תולדת טוחן. וכן הלוקח לשון של מתכת ושף אותו כדי ליקח מעפרו כדרך שעושים צורפי הזהב הרי זה תולדת טחינה: וכן הלוקח חלב ונתן בו קיבה כדי לחבצו הרי זה חייב משום תולדת בורר שהרי הפריש הקום מן החלב. ואם גבנו ועשהו גבינה חייב משום בונה. שכל המקבץ חלק אל חלק ודבק הכל עד שיעשו גוף אחד הרי זה דומה לבנין. וכן לכל מלאכה ומלאכה מאלו האבות יש להן תולדות על דרך זו שאמרנו. ומגוף המלאכה הנעשית בשבת תדע מעין אי זה אב היא ותולדת אי זה אב היא: ו אחד העושה אב מאבות מלאכות או תולדה מן התולדות במזיד חייב כרת. ואם באו עדים נסקל. בשוגג חייב חטאת קבועה. אם כן מה הפרש יש בין האבות והתולדות. אין ביניהן הפרש אלא לענין הקרבן בלבד. שהעושה בשוגג אם עשה אבות הרבה בהעלם אחד חייב חטאת אחת על כל אב ואב. ואם עשה אב ותולדותיו בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת: ו כיצד הרי שחרש זרע וקצר בשבת בהעלם אחד חייב שלש חטאות. ואפילו עשה הארבעים חסר אחת בשגגה כגון ששכח שאלו המלאכות אסורות לעשות בשבת חייב על כל מלאכה ומלאכה חטאת אחת. יאבל אם שחן וחתך הירק ושף לשון של מתכת בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת. שהרי לא עשה אלא אב אחד ותולדותיו. וכן כל כיוצא בזה: ו העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת. כיצד הרי שזרע ונמע והבריך והרכיב וזמר בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת שכולן אב אחד הן. וכן כל כיוצא בזה:

פרק שמיני

א החורש כל שהוא חייב. המנכש בעיקרי האילנות והמקרסס עשבים או המזרד את השריגים כדי ליפות את הקרקע הרי זה תולדת חורש ומשיעשה כל שהוא חייב. וכן המשוה פני השדה כגון שהשפיל התל ורדדו [ה] או מילא הגיא חייב משום חורש. ושיעורו כל שהוא. וכן כל המשוה גומות שיעורו כל שהוא: ב הזורע כל שהוא חייב. הזומר את האילן כדי שיצמח הרי זה מעין זרע. יאבל המשקה צמחין ואילנות בשבת הרי זה תולדת זרע וחייב בכלל שהוא. וכן השורה חטין ושעורין וכיוצא בהן במים

א אחד העושה אב וכו'. זה פשוט בכמה מקומות בגמרא: אם כן מה הפרש יש וכו' כיצד הרי שחרש זרע וכו'. בגמרא (פ"ט ע"ג): מניח (פ"י) דארבעים אבות מלאכות חסר אחת (למה לי ליחייבו ולא למיניהו ואמר ר' יוחנן שאם עשאן כולן בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת. ופירוט דברים אלו ביודע שהוא שבת ושגג במלאכות כמו שצוה בהלכות שגגות פרק שביעי:

פ"ה א החורש כל שהוא וכו'. משנה פ' הנונה (שם ק"ג) החורש כל שהוא המנכש והמקרסס והמזרד כל שהוא חייב ובגמ' ט"ר הוולגש עולשין והמזרד זרדין אם לא חילקה כגורגתה אם לבהמה כמלוא פי הגדי אם להסק כדי לבשל בינה קלה אם ליפות את הקרקע כל שהוא. ומפני כך כתב רבינו כדי ליפות את הקרקע כל שהוא. ופירש"י ז"ל מקרסס קוץ עשבים יבשים מן האילן מזרד זרדים לחיס של שנה ז, עכ"ל: וכן המשנה פני השדה וכו'. פ' כלל גדול (שם ע"ג): אמר רב ששת היטה לו גבשושית ונטלה צביט חייב משום בונה בשדה חייב משום חורש אמר רבא היטה לו גומא ועממה צביט חייב משום בונה בשדה חייב משום חורש וכו'.

ב הזורע כל שהוא חייב. שנינו פרק המלמע (שם ל"ג) המלמע לזרע והוילאו בשבת חייב עליו בכל שהוא מכאן שהזרע בכלל שהוא ובפרק הנונה (שם ק"ג) החורש כל שהוא לביצורא דקרא. פירוט לגרעין של דלעה וגם מכאן שהזרעיה בכלל שהוא ועוד שלא נזכר בה זרעור: וזו היתה חטאת חייב משום חורש אמר רב יוסף אמר משום זרע ובספ רבינו כר"י. ואמרו שם בטעמו מפני שכונתו כוונת הזרע והיא להמית הפרי: וכן השורה וכו'. מהסוגיא שצוהים (דף ל"ד) פרק דס תעלה:

א עור סימן שיע סמ"ג. ס: ב סמ"ג לאוין ס: ג ענין בעור סימן שלו:

זו בהרבה מקומות ומהם פ' המלמע. (שם ל"ה): ב הזורע כל שהוא חייב. שנינו פרק המלמע (שם ל"ג) המלמע לזרע והוילאו בשבת חייב עליו בכל שהוא מכאן שהזרע בכלל שהוא ובפרק הנונה (שם ק"ג) החורש כל שהוא לביצורא דקרא. פירוט לגרעין של דלעה וגם מכאן שהזרעיה בכלל שהוא ועוד שלא נזכר בה זרעור: וזו היתה חטאת חייב משום חורש אמר רב יוסף אמר משום זרע ובספ רבינו כר"י. ואמרו שם בטעמו מפני שכונתו כוונת הזרע והיא להמית הפרי: וכן השורה וכו'. מהסוגיא שצוהים (דף ל"ד) פרק דס תעלה:

הקוצר

לחם משנה

הפעולה שכונת הזומר היא כדי שיצמח ח"פ שהם הפכים בפעולות. עוד כתב ח"פ שאין לנו בזה כלל אין לנו חילוק בין שנאמר שהוא אב ממנה או שהוא תולדה שאין חילוק בזה לענין התעלות מ"מ זה עיקר. ו"פ" ל"פ" שהודיעו חידוש שהוא אב כמותה אבל אם הודיעו שהיא תולדה אין בזה חידוש: פ"ה א המנכש בעיקרי האילנות וכו'. מ"ש (במשכת מ"ק דף ב' צ"ב) המנכש והמשקה מים לזרעים וכו' רב יוסף אמר משום זרע ובספ רבינו כרב יוסף היינו מנכש כדי שיצמח אבל הך מנכש הוא ליפות את הקרקע. ומ"ש כדי ליפות את הקרקע אכולהו קאי. והמנכש ומזרד והמקרסס ו"ח"ל אמאי לא הוי מנכש ליפות קרקע אב כמו חורש כיון שהם דומים בחיכות הפעולה דומיא דזומר שהוא כמו זרע מפני שהוא מאיכות פעולתו. י"ל דלוי אפשר להמיתה מבלי זימור אבל זה ח"פ שלא ייפה

הקרקע כל כך אין בזה הפסד, ואינו מוכרח כל כך: ב הזומר את האילן וכו' ה"ז מעין זרע. בגמרא פרק כלל גדול (דף ע"ג): ח"ר חמי זומר חייב משום נוטע והנוטע והמזרד והמרכיב חייב משום זרע והקשו משום זרע אין משום נוטע לא חייב ח"פ מנכש זרע ע"כ. לפום ריהבא משמע דזומר חייב משום נוטע בלבד מדאמר בכלל הוי משום זרע ונוטע ובדק לא קאמר חלה משום נוטע ולא"כ קשה ליה כהז כאלו ה"ז מעין זרע דמשמע דחייב משום זרע. ואפשר לומר דמ"ש מעין זרע ר"ל אבל אינו חייב חלה משום נוטע ומפני שנוטע חייב משום זרע אמר ח"ר מעין זרע. ועוד י"ל דלפי הירון בגמרא כי הוי דלמריין בהך משום זרע ר"ל ח"פ משום זרע גם משום נוטע כ"ל ח"פ משום נוטע חייב משום זרע ח"פ משום זרע חייב משום זרע ח"פ משום זרע חייב משום זרע: להיות דזומר חייב משום זרע:

הקוצר

הנהות מיימוניות

וכן הלוקח עד שאלמנו. פ' המלמע (דף ל"ה): ומגוף המלאכות עד מניח תעלה קבועה. פרק כלל גדול (דף ס"ט) גמ' מתני' דהיודע עיקר שבת כפיסקא חייב מוכחא סוגיין הכי: א"כ מה הפרש עד כיוצא בזה. ר"ש פ' הורק (דף ל"ז) ור"ש ב"ק (דף ב'): העושה מלאכות עד סוף הפרק. פ' כלל גדול (דף ס"ט ע): פ"ח החורש עד זרע. ר"ש פרק הנונה (דף ק"ג): אבל המשקה עד זרע ומיין. ר"ש מועד קטן (ד' ב').

[א] אמר רב ששת היתה לו בשדה גבשושית ונטלה חייב משום חורש אמר רבא היתה לו גומא ומילאה חייב משום חורש. ע"כ: פ' כלל גדול (דף ס"ט ע): פ"ח החורש עד זרע. ר"ש פרק הנונה (דף ק"ג): אבל המשקה עד זרע ומיין. ר"ש מועד קטן (ד' ב').

ד גבשושית של עפר וכו'. כהן ה"ה על דברי רש"י נראה שלא היה גורם בהיותו דלרור חייב חטאת אלא חייב בלבד עכ"ל. ול"ג שאפשר שגורם בהיותו דלרור המושל ממנו חייב חטאת, ומה שפירש דחייב לאו דוקא אהיה ע"ג קרקע והיה ע"ג יתדות פירשה דאם איתא דחייב חטאת לא הוה שרו חטאת ע"ג דחייב חטאת לא קאי לן אלא שרו רבן קיון ששקמה איתו מכיון לחטאת הא קי"ל דדבר שאין מחוין מותר וכוון דלאו פסק רישיה הוא שהרי אפשר לקנה בו ולא יתלשו העשבים שרי: כתב הרמ"ך וגרונדה אחד משלש צדיה לא דק בחשבונו כי במסכת עירובין (דף פ"ב:) אמרינן ד"ה גרונדה הוה שתי סעודות לשיעור עירוב ושיעור עירוב הוה שתי ידות לכך משלש לקב שהם ה' בינים (ושלש) ועוד שהוא בעלמא פירש אכילה פרס שלש בינים (הספר שליש בינה) נמאל שבצידה אחת איכא יותר מג' גרונרות. ונראה כי חשבונו עשה ע"ד הקירוב, עכ"ל: ואין

[ג] במים הרי זה תולדת זורע וחייב [ג] בכל שהוא: ג הקוצר בגרונרת חייב. ותולש תולדת קוצר הוא. ובל העוקר דבר מגידולו חייב משום קוצר. לפיכך צרור שעלו בו עשבים וכשות שעלה בסנה ועשבים שצמחו על גב החבית. התולש מהן חייב שזה הוא מקום גידולן. אבל [ד] התולש מעציץ שאינו נקוב פטור מפני שאין זה מקום גידולו. ועציץ נקוב בכדי שרש קמן הרי הוא כארץ והתולש ממנו חייב: ד כל זרע שקצירתו מצמחת אותו ומגדלתו כגון אספסתא וסלקא. הקוצרו בשגנה חייב שתי חטאות. אחת מפני שהוא קוצר ואחת מפני שהוא נוטע. וכן הזומר והוא צריך לעצים חייב משום קוצר ומשום גבשושית של עפר שאלו בה עשבים הגביחה מעל הארץ והניחה על גבי יתדות חייב משום תולש. היתה על גבי יתדות והניחה על הארץ חייב משום זורע. תאנים שיבשו באיביהן וכן אילן שיבשו פירותיו בו. התולש מהן בשבת חייב אף על פי שהן בעקורין לענין טומאה: ה התולש עולשין המזרד זרדין. אם לאכילה שיעורו בגרונרת. ואם לבהמה שיעורו כמלוא פי גדי. ואם להסקה שיעורו כמלוא פי גדי. ואם להסקה שיעורו כדי לבשל ביצה * וביצה האמורה בכל מקום היא ביצה בינונית של תרנגולין. וכל מקום

ג הקוצר בגרונרת חייב וכו'. דרייתא פ' הכונה (שבת ק"ג) הזכרתיה בפרק זה שאמר חס לאכילה בגרונרת וקוצר סתמו לאכילה הוא. ובל העוקר דבר פרק שמינה שרשים (ק"ז:) מצואר גמל: ולפיכך צרור וכו' פ' המזיח (שם פ"א:) אמר רשב"ל צרור שעלו בו עשבים מותר לקנה בו וההולש ממנו בשבת חייב חטאת. ובפ' שמינה שרשים (שם ק"ז ק"ה) הרי מלך תולש כשותף מהזומי והיני חייב משום עוקר דבר מגדולו הרי מלך תולש פטרל מלוגא דהולש חייב משום עוקר דבר מגדולו. מיהיבוי ההולש מעלין נקוב חייב משאינו נקוב פטור הקס לאו היינו רביתיה הכל היינו רביתיה: אבל ההולש וכו'. משנה פ' המלגיע הזכרתיה בסמוך. ומ"ש צדי שרש קמן ללמד ממימרא דרבא האמורה (שם ע"ה) גבי חמש מדות בכלי חרס. יקב בשרש קמן סבור מלהכשיר בו זרעים פירות לפי שהוא כמחובר ואין הכשר במחובר וכן הדין לענין שבת וכן פירשו ז"ל:

ד כל זרע וכו'. פ' כלל גדול (שם ע"ג:) הרי מלך דקטיל אספסתא בשבת חייב שהים אחת משום קוצר ואחת משום נוטע הרי מלך דקניב סלקא חייב שהים וכו': וכן הזומר וכו'. שם זומר זרעין לעצים חייב שהים אחת משום קוצר ואחת משום נוטע: גבשושית של עפר וכו'. פ' המזיח (שבת פ"א:) פרסיסא היא מונה ע"ג קרקע והניחו ע"ג יתדות חייב משום הולש היא מונה ע"ג יתדות והניחו על גבי קרקע חייב משום נוטע ע"כ, ופי' רבינו פרסיסא גבשושית: ורש"י ז"ל כתב ול"ג דהרי חייב לאו דוקא אלא סבור משום דדמי להולש דמי חייב משום הולש קאמר היכי שרו רבן לצורך קינות איסור כרת וסקילה, עכ"ל. ונראה שלא היה

א טור סימן שלו סמ"ג לאוין סה:

גורם בהיותו דלרור חייב חטאת אלא חייב בלבד. ורבינו לא הזכיר היתר קוטה צרור שעלו בו עשבים והוא מצואר שם צמימרא דרשב"ל הזכרתיה למעלה. ואפשר שדעת רבינו ז"ל היא שההיתר הוא כשהצרור מונה על גבי יתדות וכמוך על מה שהזכיר בפרק ט' היה לפניו צרור וכו'. ואע"פ שלא הזכיר שם צרור שעלו בו עשבים כיון שמונה על גבי יתדות אין איסור מחמת עשבים: תאנים שיבשו באיביהן וכו'. בהעור והרוטב (חולין ק"ז) מימרא חלטים שנמקו באיביהן מטמאות טומאת אוכלין במקומן וההולש מהן בשבת חייב חטאת, ע"כ. וגם האילן מזר שם בסוגיא:

ה התולש עולשין וכו'. דרייתא פרק הכונה (שבת ק"ג) כתבתי למעלה בפרק זה: המעמר אוכלין חס לאכילה שיעורו בגרונרת וכו'. זה ללמד מדין המעמר והקוצר: וביצה האמורה בכל מקום וכו'. פרק המזיח (שם פ' ב') מי שמיט לך ביצה קלה מהו ביצת תרנגולת ואמאי קרו לה רבן ביצה קלה שיעורו חכמים אין לך קלה

לחם משנה

ג הקוצר בגרונרת חייב וחולש תולדת קוצר הוא וכו'. נראה דהחילוק בין חולש לקוצר שקוצר בכלי וחולש ביד: **ד וכן הזומר והוא צריך לעצים וכו'.** אכל ח"ל לעצים פטור ח"ל דכל מלאכה שאינה זריכה לגופה חייב כבר כתבו שם החוס' דלפי' ר"י מודה בה"ע ע"ש: **גבשושית של עפר וכו'.** כהן ה"ה שלא היה גורם בהיותו דלרור חייב חטאת אלא חייב בלבד. ובפרק המזיח (דף פ"א:) אמרו שם אמר רב הונא אסור לפנות בשדה יניר בשבת מ"ט אילימא וכו' והלא משום עשבים והא אמר ריש לקיש צרור שעלו בו עשבים מותר לקנה בה וההולש מונה בשבת חייב חטאת אלא (משום) דילמא נקב מעילאי ושדי בתחאי ע"כ. עוד שם אמר רב פפי מ"מ מדיש לקיש הרי פרסיסא שרי לטלמולי מתקוף לה רב כהנא וכו' ע"כ. ונראה דדעת ה"ה ז"ל במ"ש דלוינו גורם בהיותו דלעיל חייב חטאת משום דא"י ח"ך אמר מותר לקנה בו וזה ח"ל דינ לחלק בין מותר לקנה משום דהוי דבר שאינו מחוון. אבל הכא בעקירת הצרור מן הקרקע חס היה אסור מן החורה ודאי היה אסור לקנה דהוי פסק רישיה. וז"ל דכונה ה"ה ז"ל דליה ז"ל גריס בתלשית עשבים מן הצרור חייב חטאת ה"ה בתלשית הצרור מן הקרקע דאיהי חס אבל מ"מ אין זה מוכרח דהא אינו חולש ממנו והכי כתב רש"י ז"ל ולא אמרינן צרור זה העשבים שעלו וכו' אבל הכא חולש עשבים ממש מ"מ ה"ה ז"ל הקשה לו כפי דעתו ז"ל דסובר דתרווייהו שוים. עוד כתב ואפשר שדעת רבינו ז"ל הוא שההיתר הוא וכו' נראה דדעתו ז"ל הוא דהולש עשבים מן המימרא דר"ל כשהותחה ע"ג יתדות ולא הולש לצד צרור שעלה בו עשבים דאין כאן איסור כלל משום עשבים דודאי לא יתלשו ואין זה חידוש אבל חס היה מפרשה בזמנא ע"ג קרקע היה לו

להזכירה דהיא רבוחה טפי להודיענו היתר עקירת הצרור מן הקרקע משום קינות. ולדעתו ז"ל מ"ש בנמרא הרי פרסיסא שרי לטלמולי אין הכונה לטלמולי מעל הקרקע כמו שהיה לפי פירוש רש"י ז"ל שמפרש מימרא דריש לקיש אפי' בזמנא על גבי קרקע אלא הוא ז"ל מפרש דק פרסיסא לפי שיטתו דליירי על גבי יתדות דומיא דמימרא דר"ל דא"ל היכי שמע מדברי ריש לקיש דאמר בזמנא על גבי יתדות מותר היתר עקירת הצרור מן הקרקע. ויש מימרא בדברי הרב המניד שחס דעתו ז"ל שרבינו מפרש מימרא דר"ל בזמנא על גבי יתדות מאי הקשו בזמנא בסוגיא שהזכרתי לרב הונא אסור לפנות בשדה יניר בשבת מדריש לקיש הא ר"ל לא איירי אלא בזמנא על גבי יתדות ומאי דקאמר רב הונא שלא יפנה בשדה יניר משום דניחוש שמה יקה מן הקרקע צרור והוי תלישה גמורה. וכו' לא חיישינן שיעשה איסור חמור זה אינו דהא לפי מירוח הנמרא חיישינן שיעשה השואה גומות. ונראה לומר בדוחק שהוא ז"ל מפרש הסוגיא כן אמאי אמרת דאסור לפנות בשדה יניר משום דחיישת דילמא יתלשו צרור מן הקרקע הא אשכחן לריש לקיש דלענין קינות לא חייש לתלישה דמי חייש לתלישה אמאי קאמר דמותר לקנה צרור מונה על גבי יתדות ניחוש שמה יתלשו העשבים א"י דס"ל לריש לקיש דלא חיישינן להא דהוא יהיה מזהיר דלא יתלשו הכל נמי יהיה מזהיר שלא יתלשו מן הקרקע לקנה אלא צרור הלוג או צרור שאין בו עשבים ותירלו דאע"ג דלא חיישינן לתלישה דהוא יזהר בכך מ"מ חיישינן לאשויי גומות דזה דבר מזוי שיקה צרור אחד מכאן ויטליכמו למקום אחר וישה גומות ולא אשכחן לריש לקיש דלא חייש אלא בענין תלישה דמותריה גבי תלישה צרור לא ניחוש אבל לאשויי גומות מיהא חיישינן:

ה וביצה האמורה בכל מקום וכו'. בפרק המזיח (דף פ"ב:) אמרו מי שמיט לך ביצה קלה

הנהרות מיימוניות

[ג] וכ"כ רא"ם וז"ל משקה מים לזרעים וכו' עד גם תולדה רבבנו. לא מצאתי מפורש בתלמוד ובזקנים נחבונן שיהיה אדם שלא להשליך זרעים בחצר במקום ירידת גשמים שסופן לצמח ואם משליך לתרנגולת יזהר שלא ישליך אלא שיעור אכילת התרנגולים בו כיום או יומים ואם מקום דריסת רגלי בני אדם הוא שאין סופן לצמח מותר ואין בו משום זורע עכ"ל בס"ר רצ"ו: [ג] בריש מ"ק משקה מים לזרעים משום מאי מתריגין ביה רבה אומר משום חורש רב יוסף אומר משום זורע ומסיק אב"י דחייבין משום שניהם. ומכאן כתבו הגאונים שצריך לזהר שלא להטיל מים ע"ג עשבים בשבת ואע"ג דקי"ל כר"ש דדבר שאין מחוין מותר הא אמר מודה ר"ש בפסקי רישיה ולא ימות וכן אמר א"א שלא יגדלו הזרעים וכתב רא"ם דגם להשתין עליהם אסור ולפי הערוך שפירש דפסיק רישיה דלא הבונה ת"ר התולש עולשין והמזרד זרדין אם לאוכלן בגרונרת וכו' עד אם ליפות הקרקע כל שהוא ופריך צטו ופריך צטו כולהו לאו ליפות קרקע ניגיה ומתריץ אב"י דלא קא מיבויין ופריך דהא אב"י ורבה דאמרי תרווייהו מודה ר"ש בפסקי רישיה ולא ימות ומשני לא צריכא דקא עביד בארעא דחבריה וק"ל. וכתב בס"ה דאין זו ראייה דנהי דחייב חטאת ליכא איסורא מיהא איכא והרבה יש לחלק בענין זה בין תולש ומזרד לברון זה. ול"ג ראייה לפי הערוך מיהא דפרק כלל גדול גבי פציעת חלון דקאמר רבא אפי' תימא שפציעת חי מתעסק הוא אצל גשילת גשמה ופריך והא מודה ר"ש בפסקי רישיה ולא ימות שאני הכא כל כמה דאית ביה נשמה. ופי' ניחא ליה כי היכי דליציע צבעיה וכאן אין לחוש אפי' בגינת עצמו שאינו מועיל לגדלן אדרבה שורפם וכן להשתין התיר רבינו ברוך בספר התרומה ודלא כרא"ם: [ד] פרק המצניע פירש"י של עץ אבל של חרס אפי' אינו נקוב כנקוב דמי דבעפר משיגין ליה. ור"ת אומר דבשל חרס איירי דבשל עץ אפי' נקוב כאינו נקוב ופטור וכן משמע בגמרא דבשל חרס אפי' אינו נקוב כנקוב דמי דבעפר משיגין ליה. ור"ת אומר על חרס דעציץ נקוב וליכא למימר דשויין חס דאמר ב"ב כל המנחות לענין ביבורים כאן בפסיגה של חרס כאן בפסיגה של עץ ע"כ מספר יראים: * [כתב הסמ"ג כל כנוס דבר גדולי קרקע

מגדל עוז

הקוצר עד משום קוצר. מקלחו פ' כלל גדול (דף ס"ט) ומקלחו פרק המזיח (דף ק"ג) גבי אסור להלך ע"ג עשבים גזירה שמה יתלוש וכן פ' לולב הגזול (דף ל"א) גבי אסור במחובר וכן פ' משילין (דף ל"ז) גבי אין עולין באילן וכו' שמה יתלוש: לפיכך צרור וכו'. פ' המזיח (שם דף ק"ז): ובשות שעלה עד מקום גידולו. פ' ח' שרשים (דף ק"ז): אבל ההולש עד ממנו חייב. סוף המצניע: כל זרע עד נוטע. פרק ח' דמ"ק (דף ב'): גבשושית עד טומאה. פ' המזיח (דף פ"א): התולש עד ביצה. פרק הכונה (דף ק"ג) וביצה האמורה וכו' פ' בתרא דיומא: המעמר עד ואין עמור. פ' כלל גדול (דף ע"ג) וכן משמע בפרק המניח (דף ל"ג) גבי תנן שבתא:

יגדלו הזרעים וכתב רא"ם דגם להשתין עליהם אסור ולפי הערוך שפירש דפסיק רישיה דלא הבונה ת"ר התולש עולשין והמזרד זרדין אם לאוכלן בגרונרת וכו' עד אם ליפות הקרקע כל שהוא ופריך צטו ופריך צטו כולהו לאו ליפות קרקע ניגיה ומתריץ אב"י דלא קא מיבויין ופריך דהא אב"י ורבה דאמרי תרווייהו מודה ר"ש בפסקי רישיה ולא ימות ומשני לא צריכא דקא עביד בארעא דחבריה וק"ל. וכתב בס"ה דאין זו ראייה דנהי דחייב חטאת ליכא איסורא מיהא איכא והרבה יש לחלק בענין זה בין תולש ומזרד לברון זה. ול"ג ראייה לפי הערוך מיהא דפרק כלל גדול גבי פציעת חלון דקאמר רבא אפי' תימא שפציעת חי מתעסק הוא אצל גשילת גשמה ופריך והא מודה ר"ש בפסקי רישיה ולא ימות שאני הכא כל כמה דאית ביה נשמה. ופי' ניחא ליה כי היכי דליציע צבעיה וכאן אין לחוש אפי' בגינת עצמו שאינו מועיל לגדלן אדרבה שורפם וכן להשתין התיר רבינו ברוך בספר התרומה ודלא כרא"ם: [ד] פרק המצניע פירש"י של עץ אבל של חרס אפי' אינו נקוב כנקוב דמי דבעפר משיגין ליה. ור"ת אומר דבשל חרס איירי דבשל עץ אפי' נקוב כאינו נקוב ופטור וכן משמע בגמרא דבשל חרס אפי' אינו נקוב כנקוב דמי דבעפר משיגין ליה. ור"ת אומר על חרס דעציץ נקוב וליכא למימר דשויין חס דאמר ב"ב כל המנחות לענין ביבורים כאן בפסיגה של חרס כאן בפסיגה של עץ ע"כ מספר יראים: * [כתב הסמ"ג כל כנוס דבר גדולי קרקע

כלל גדול פרק שביעי שבת

עג.

עין משפט נר מצוה

ב א מיי פ"ג מהלכות
שגגות הלכה ו'
ב ב מיי פ"ח מהלכות
שגגות הלכה ח'
בא ג מיי פ"ז מהלכות
שגגות הלכה ח סג
לאוין סה'

מוסף רש"י

דידע לה לשבת במאי.
הלא כגון שגג, כספור שכל
ל"ט מלאכות מותרות (יע"ד
בתהומין, דל"ט
בקינן (שם).

מוסף תוספות

א. במתניין. מוס' הלא"ש.
ב. מותר ע"מ לקשור. פסקי
הלא"ש סימן ג'. ג. וקטר חד
כלומר. רש"י שם. ט. כמו
שואב. רש"י שם. ה. דאי לא
היה ליה למפקד והא
מותר שלא ע"מ לקשור
הוא. רמב"ם הל"ג ע"ג.
ו. פיסוק. מוס' הלא"ש.

רבינו הגנאל

נהנה, והמתקן שבבת
פטור מלאכת מחשבת
אשרה תורה. ור' יוחנן
התם בפרק ארבע מיתות
כדתיני תנא דהא מתניין
קמיה, דחאה ואמר ליה פוק
גמי כבדא, דכל מתניין
דלא מיתוקמא רישא וסיפא
בחד טעמא לאו מתניין
תרצתא היא, ר' יוחנן
לשעמיה דאמר בסוף פרק
המפקד מאן דמתרגם לי
חבית אליבא דחד תנא
מובילנא מאניה בחריה לבי
מסותא. נתכוין לזרוק ב'
והק' ד' אבות, (רבא)
(רבח) אמר (חייב) [פטור]
אבי אמר (פטור) [חייב],
ופשטה היא, ומקשינן
לרבא מתניין דקתינא
ארבעים חסר אחת, ואמר
ר' יוחנן עלה שאם עשאן
כולם בהלם אחד חייב
על אחת ואחת, ולא
משכחת כהאי גוונא דחייב
בכולן פלא שבת שבת
ושגגת מלאכות. בשלמא
לאבי דאמר כי האי גוונא
חייב (כר'), [ויקא טעיה]
בשיעורין כגון וריקת ב'
אמרו וריקת ד' וכונא
בהן. אלא לרבה דאמר כל
כה"ג פטור היכי משכחת
ל[יה] בדרון [שבת] ושגגת
מלאכה. הניחא אליבא דר'
יוחנן דאמר כיון ששגג
בכרת אע"פ שהודי בלאו
משכחת לה דידע דאיסור
צירושלמי (שם) פירש וכן משמע
ונקשר ממירין ב' הקשרים ומשליכין
לחוך האלמעי וחורין וקושרין שמי
הראשים זה צוה ואין צו אלא קשר אי'
ולפי זה משמע דבעי מתיר ע"מ
לקשור והא' דלא מני ליה צומת וצומת
פירשתי צפרק ב' (דף לא: ד"ה וסותה):
מכדי

אלא לאו רישא בע"ז וסיפא בשאר מצות. תימה לר"י דלוקמא
כולה בשאר מצות ומאי מה שאין כן בשאר מצות כגון שחט
ורק צוחן דלוינו חייב אלא אחת כדאמר אבי צפרק אחד דיני
ממונות (פסהדרין ל'): שם תעשה עשאן הכתוב עשיה אחת ור' אבהו
נמי דפליג מודה דלרבי ישמעאל

בשמיטה וריקה ולר' עקיבא צהעלמה
חריקה דלוינו חייב אלא אחת דמתד
קרא נפקי ושגג צלא מתכוין כגון
שמתכוין לשחוט צמת חולין והיה
רצין לשל חולין ונמצאת (ו) של קדשים
דכותה צצבת נמתכוין לחמוך מלוש
ונמצא מחובר ולא היה רצין אלא
למלוש דפטור מלמלכת מחשבת
בעינן וי"ל דלא מנינן לפרושי הכי
דמשמע דפטור צצבת לפי ששגג צלא
מתכוין דכה"ג אפילו נתכוין למחבר
זה ונמצא מחובר אחר פטור דלוי זה
מלאכת מחשבת וליכא לאוקמי נמי
דמייירי כשנעשה מחשבתו כגון שהיה
רצין לחמוך מה שחמך אלא שהיה
צצור שהוא מלוש ונמצא שהוא מחובר
הא ליכא למימר דכה"ג אס פטור
לעינן שבת מאשר חטא זה פטור נמי
לעינן חוך ומיהו עוד קשה דלוקמא
כולה בשאר מצות כגון (ו) נרצע לזכר
ורצע את הזכר והצא על הצהמה
והציא צהמה עליו דבין לאבי וצין
לר' אבהו לר' עקיבא אינו חייב אלא
אחת והשמשא שגג צלא מתכוין
מיתוקם שפיר דמייפטר צצבת מאשר
חטא זה וכגון שנעשית מחשבתו וגבי
עריות לא מייפטר שכן נהנה:

העושה שבת בתו נירין. רצין
לפרש למה פירש (לעיל לא:): **לחן**
ובאורגו וצפוצע ובתופר וצכותב
שיעור טפי מבשאר:

הקושר והמתיר. ל"ע אי
מחייב צמתיר שלא
על מנת לקשור אי לא ומדלא מני ליה
כדתיני מוחק ע"מ לכתוב אין לדקדק
דכי נמי לא קמי סותר ע"מ לצנות
ובפ' צמה מדליקין (לעיל לא:): אמרינן
צדיא דבעינן סותר ע"מ לצנות ולפי
מה שפירש רש"י בגמרא (דף עד:)
דאי מתרמי ליה תרי קיטרי צדי
הדדי צשיי חוטין זה אלא זה שרי חר"ג
ומניח חד' משמע דמחייב צלא על
מנת לקשר^א ולשון קטר לא משמע
כפירושו אלא ר"ח פירש וכן משמע
צירושלמי (שם) שנפסק חוט צשיי מקומות
ונקשר ממירין ב' הקשרים ומשליכין
לחוך האלמעי וחורין וקושרין שמי
הראשים זה צוה ואין צו אלא קשר אי'
ולפי זה משמע דבעי מתיר ע"מ
לקשור והא' דלא מני ליה צומת וצומת
פירשתי צפרק ב' (דף לא: ד"ה וסותה):
מכדי

והמעבד את עורו והממחקה והמחכתו הכותב שתי אותיות והמוחק על
מנת לכתוב שתי אותיות הבונה והסותר המכבה והמבעיר המכה בפטיש
(ו) המוציא מרשות לרשות הרי אלו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת:
גמ'

למקן צפרק האורגו: **הפוצע.** פעמים שיש צשיי חוטין יותר מדאי ומנתק מהן ומקלישן לזרוק. והני כולהו ממיסך ואילין עד קושר ומתיר שייכי
ציריעות. ולקמן (ו) מפרש מאי קושר ומאי מתיר איכא: **תופר וקורע.** ציריעות הוא: **על מנת לספור.** פעמים שהקצב עגול ואינו יכול לתפורו יפה אלא"כ
קורעו כדמפרש בגמרא (ו) אצל קורע שלא לתפור לא הוי צמשכן: **הא' אס הלא.** וכל מלאכת עורו נהגתה צמחשים למשכן צעורותיהן: **המולח.** לעור:
ממחה. מגרש עשיר: **מחספו.** מקלעו ומחכתו לרצועות וסגללים: **כותב ומוחק.** לקמן (דף קג:): מפרש למאי מיבעיא למשכן שכן רושמינן על
קרשי המשכן לידע איזה בן זוגו וכותב אות צו ואות צו ומוחק פעמים שטעה: **מכבה ומבעיר.** צאש שחמת הדוד של סממנין: **מכה**
צפטיש. הוא גמר כל מלאכה שכן אומן מכה צקורנס על הסדן להחליקו צגמר מלאכה ומתנינן נמי לא מיחייב ליה אלא צגמר מלאכה:
גמ'

דסבור שומן הוא ואלנו. והיינו דשגג דסבור שומן הוא ולא נתכוין
לאכול חלב וחייב. ואף על פי דמתעסק הוא לרצה דהא לא מתכוין
לאכילה איסור חייב דאמר שמואל צכריות (פ"ד דף יט:): צחלצין
ועריות מתעסק חייב שכן נהנה אצל צצבת פטור ללא נהנה והיינו

סיעתא לדידיה דלמר נתכוין לחמוך
את המלוש וחמך את המחובר פטור:
ואביי. אמר לך לעולם כי האי גוונא
אף צצבת חייב דלאו מתעסק הוא
והיכי דמי מתעסק דשאר מצות
חייב קצבר רוק הוא שהיה חלב
נימוח וצלעו דלא איכוין לאכילה
דרוק לאו צר אכילה הוא אלא צליעה
דכתיב (אויב ו): עד צלעי רוקי ועלתה
צירו אכילה דהא לא איכוין לאכילה
ודכוותיהו דצצבת דפטור נמתכוין
להגביה ועלתה צירו חתיכה: דהא
לא איכוין לזריקה דאיסור. והיא
ונמצאת אחרת והיא על
קדשים וכו' תלש זה ונמצא
ממתיב אחר (ו): אם בא"ד
בשאר מצות עניו הבא על
החומר והביא עליו זכור
והא על הפהמה. יצ"ע ע"י
פרק ד' ממות ד"ד:

לעיו רש"י
קריפ"ר. להחיר (החיר אב אב
אורייתו). להשתות (לעיון
את חותי המתי לקראת
האריה).
לעיו"ש. נירם (ניר כמין
עין במתקן-אריהו. שבו
השתי עובר).

הגהות הב"ח
(א) נ"ב' רבא אמר פטור
דהא לא קמתינן: (ב) שם
תמי לא מידרקהא ליה:
(ג) שם משמ"ה לא ידע
לאיסורא דשבת וידע לה
לאיסור מלאכות: (ד) תוס'
ד"ה אלא וכו' לכל חולין
ונמצאת אחרת והיא על
קדשים וכו' תלש זה ונמצא
ממתיב אחר (ו): אם בא"ד
בשאר מצות עניו הבא על
החומר והביא עליו זכור
והא על הפהמה. יצ"ע ע"י
פרק ד' ממות ד"ד:
לעיו רש"י
קריפ"ר. להחיר (החיר אב אב
אורייתו). להשתות (לעיון
את חותי המתי לקראת
האריה).
לעיו"ש. נירם (ניר כמין
עין במתקן-אריהו. שבו
השתי עובר).
רבינו הגנאל
והזרנו לפרק פירוק
אחר ממשו דקשיא דלא
מיתוקמא סיפא דהא
מתניין בע"ז אוקמי הכי,
רישא בע"ז דקתינא עשה
שתיים בהעלם א', בשבת
חייב ב' משמ"כ כ"ח,
שאם זיבח וקטר וניסך
בהעלם א' אינו חייב אלא
אחת כ"ח אמי. אבל סיפא
דקתינא בשאר מצות שגג
בלא מתכוין חייב משמ"כ
בשבת דפטור, בשאר מצות
בלאו ע"ז היא, והיכי דמי
דכין שהיה סבור מצות שגג
שומן ואכלו ונמצא חלב,
כגון זה ובשאר מצות
הוא דחייב, אבל בשבת
כי האי גוונא מתכוין
לחמוך בחלוש וחמתו
ונמצא דמחובר לקרקע
פטור. ודחי אביי ואמר
לא כי האי גוונא לעולם
אימא לך חייב, והיכי דמי
שגג בלא מתכוין דבשאר
מצות חייב ובשבת פטור,
כגון שמתכוין בבליעת דרוק
ובלעה ונמצא חלב, שאע"פ
שלא נתכוין לאכילה דחייב
בשאר מצוות, ובשבת
כה"ג דנתכוין להגביה
דרב תלוש והגביהו ונמצא
שמתכוין המחובר (פטור).
אבל אם נתכוין לחתיכה
בעלמא חייב, (בגון) [וכי"ש]
בשאר מצות אם נתכוין
לאכילה בעלמא (חייב).
וכדו' נתמן דאמר המתעסק
בחליבין בעריות אע"פ
שלא נתכוין חייב שכבר

הגהות הב"ח

(א) נ"ב' רבא אמר פטור
דהא לא קמתינן: (ב) שם
תמי לא מידרקהא ליה:
(ג) שם משמ"ה לא ידע
לאיסורא דשבת וידע לה
לאיסור מלאכות: (ד) תוס'
ד"ה אלא וכו' לכל חולין
ונמצאת אחרת והיא על
קדשים וכו' תלש זה ונמצא
ממתיב אחר (ו): אם בא"ד
בשאר מצות עניו הבא על
החומר והביא עליו זכור
והא על הפהמה. יצ"ע ע"י
פרק ד' ממות ד"ד:

לעיו רש"י

קריפ"ר. להחיר (החיר אב אב
אורייתו). להשתות (לעיון
את חותי המתי לקראת
האריה).
לעיו"ש. נירם (ניר כמין
עין במתקן-אריהו. שבו
השתי עובר).

רבינו הגנאל

והזרנו לפרק פירוק
אחר ממשו דקשיא דלא
מיתוקמא סיפא דהא
מתניין בע"ז אוקמי הכי,
רישא בע"ז דקתינא עשה
שתיים בהעלם א', בשבת
חייב ב' משמ"כ כ"ח,
שאם זיבח וקטר וניסך
בהעלם א' אינו חייב אלא
אחת כ"ח אמי. אבל סיפא
דקתינא בשאר מצות שגג
בלא מתכוין חייב משמ"כ
בשבת דפטור, בשאר מצות
בלאו ע"ז היא, והיכי דמי
דכין שהיה סבור מצות שגג
שומן ואכלו ונמצא חלב,
כגון זה ובשאר מצות
הוא דחייב, אבל בשבת
כי האי גוונא מתכוין
לחמוך בחלוש וחמתו
ונמצא דמחובר לקרקע
פטור. ודחי אביי ואמר
לא כי האי גוונא לעולם
אימא לך חייב, והיכי דמי
שגג בלא מתכוין דבשאר
מצות חייב ובשבת פטור,
כגון שמתכוין בבליעת דרוק
ובלעה ונמצא חלב, שאע"פ
שלא נתכוין לאכילה דחייב
בשאר מצוות, ובשבת
כה"ג דנתכוין להגביה
דרב תלוש והגביהו ונמצא
שמתכוין המחובר (פטור).
אבל אם נתכוין לחתיכה
בעלמא חייב, (בגון) [וכי"ש]
בשאר מצות אם נתכוין
לאכילה בעלמא (חייב).
וכדו' נתמן דאמר המתעסק
בחליבין בעריות אע"פ
שלא נתכוין חייב שכבר

בב א ב ג מ ג יא טז טז הלכה פ':

בג ד ה מ"י טז טז הלכה ד

ופ"ט הלכה ה :

מוסף רש"י

פי כור. נקב שנתמן טו המפול. ולעיל ע"ח. טופלות. ומשור את העטר (פסחים מג.). סטבת. לא חופתה (פסחים טז) א': שקרין נשפ"ח (מתנות טו.). שלא הביאה שליש. שלא נשלה שלש (מ"ק טו.). ולמה סכין אותה. אבל היי קא מהלך דקאמי טופלין טו (שם). במשירי את השער. לפי שהו נוקר ע"ה טו כח (מתנות טט.). ומעין מתיב (מגילה ג.). ד' מאה זורי. שמיפית ונטל מנעלה ק' (מ"ק טט.). בחד זימנה. דקבר למענה כרז ציני (שם טט.). ומעין צידעא. מינפליא נלע"י. שמקפל העטר שנקתא כמיין מגרז כדי להעמיר על גבי כפה שניאשה שלא יפול העטר שחפון למטה (נדר ג.).

מוסף תוספות

א. לא פירש שיעור הטיט שמגבל. תוכריב השער. וי"ל. מוס' הלא"ש.
ב. ודלתי אדם טרחא. בדמשפט לעיל. מוס' הלא"ש. ג. כדי לעשות בו פי כור. מוס' הלא"ש.

רב נסים גאון

הא דתניא לא יסוד אדם את ביתו בסיד אלא אם כן עירב בו חול וכו'. הוב' שגור' אסוד דרב הו' הוא מה שאירע לישראל בבית שני מחמת טיטוס הרשע. ועיקר דיליה הוא בתוספתא טוטה בפולמוס של טיטוס על עטרות כלות וכו' ושלא יסוד אדם את ביתו בסיד ובביצת הסיד, עירב בו חול או תבן הרי זה מותר. ר' יהודה אומר עירב בו חול הרי זה טרנסדי ואסור, עירב בו תבן הרי זה מותר. סליח המוציא יין

רבינו הגאול

אמר רב יהודה אומר רב בנות שהגיעו לפירקן ולא הגיעו. שהגיעו לשינם שהאשה בגורת ולא בגרה ולא גידלה בשר, מה עושין להן, עניות טופלין אותן בסיד. טפילה זו בלשון (העגור בשרה בסיד. ומה צורך להן, כדי שיסתחמו נקבים קטנים. [הנקראים] בסתיה אלמאסא, וגומת שיער שעבור וריבוא בהן ויכנס הכל לפניו ולא יצא ויהם קריבה ותבגרו ותגיל בשר. ואם תב עשיריה היא טופלין אותן כסולה. והמליכים יש להם סממנים אחורים, כגון שמן המוח, וכיצוא בו. (טפיה) [סאתן], קורין אותו סטבת, ויש שקורין אותו טטקת. והוא בלשון ארמית שמוכא דמורא, ובלשון ישימעאל לבני ארילאמן, וריוהי טוב. ולא מן הרמונים הוא אלא כן נקרא, ומימיה שמן הוא, והוא הנקרא עוד בלשון ארמית מירא [ריבא], והוא הרגום מר דרור. ומי שטופל את הבת את כל בשרה עםפם אחת, כל הבלי שלה נכנס לפניו והיא מתחמתת ומתה כדוך שהשיג את [בת] הגוי.

לענין חלוקת ר' יהודה ר' נחמיה בשיעור סיד, שר' יהודה אומר כדי לטוך כלכול, ור' נחמיה אומר כדי לטוך אנדיפי. באנו לפרש החליה [כלכול] צידעה, ואנדיפי בלשון ישימעאל אלצדג, והוא מקום מקצוע הפנים מן הצד מן סוף שיער של [ראש] עד סוף [הפנים] סדים אותו בסיד ונקרא כלכול, וסדים מצידו מקום אחד דק כמו חוט ונקרא בת צידעה. ואקשינן על זאת, למימרא דשיעורא דר' יהודה נפש, והתנן ר' יהודה אומר כדי ליטול ממנו מרח מנעל לקטן. ופרקינן [סיד [הו] שכך נראה כן בגמרי דשיעורא דר' יהודה מעט משיעורא דרבנן, ולא נראה [לכון] [לנון טעם לר' נחמיה, דאיכא נ"א: ואיכא] למימר שיעורא דר' יהודה] וזטר מדרבנן ונפש מדרב נחמיה. ואותיבנן א"ר נאיאן דברי ר' יהודה בחבט דברי ר' נחמיה בביצת הגיר, הגיר הוא הסיד הלבן הגשיר הנקרא [במיתין] אספידיא. וכן תיב באבני גיר מנופצות, וכענין כתב שנראה [לכל צד] [בלשעזן] בנידא, (הביצת) [הביצת] שלו הן (האבנים הפסולה) [פסולת האבנים] השרופות. והחבוט הוא הדק, ונקרא אלמרותות בלשון ישימעאל, שחובטין אותו במקלות. [ואם] אחת אומר כלכול ואנדיפי, צידעה ובת צידעה שנייה לא יעשו אלא מן החבוט, ובטל פירוש זה. ובאנו לפירושא

המוציא שיער כדי לנגבל בו את השיט מיט כדי לעשות פי כור. כן גרס בתוספתא וכן גרס רש"י ולהך גירסא שיער כדי לגבל זו את הטיט^א כשיעור טיט הנעשה מרביעית שופכין^ב אצל לספרים דגרסי שיער כדי לגבל זו טיט לעשות פי כור של זורפי זה קשה לדמר לעיל אין אדם טורח לגבל טיט כדי לעשות פי כור וש לפרש דמיירי הגיטט שהוא מגובל ככר^ג ואחר הגיבול נותנין זו שיער כדי לתקנו:

שהגיעו לפירקן ולא הגיעו.

פירוש בןסמון לפירקן שקרובות להנשא ועשות כדי ליפות וללצן עצמן כדאמרינן בפרק אע"פ (כמונות דף ע"ג): הרוכה לגבל את בתו ישקנה חלב ואיחילה אפרוחין סמוך לפירקה: (שיין לקמן פ"א):

למימרא דשיעורא דר' יהודה נפיש. ואע"ג דלשקן תרודו שהוא גדול הרבה כדאמר בנייר בפרק כ"ג (דף ג'): גבי מלא תרודו רקב כמה שיעורו חזקה אמר מלא פיסת די ור' יוחנן אמר מלא חפניו התם ודאי מיירי בתרוד גדול כדמתן במסכת כלים נפ' י"ו (משנה יג) שאמר מירה גסה מלא תרוד רקב כמלא תרוד גדול של רופאים אבל הכא להולאת שנת מידי דחשיב צעיין ותרודו קטן חשוב הוא הרבה (א"י) א' חק סלקא דעמך שהוא חק גל שהוא גדול ומשני בחפי פותמת שהן קטנים: ^{חפי}

המוציא יין פרק שמיני שבת

שיער. יפה לטיט: ה"ג טיט כדי לעשות פי כור של זורפי זה: **אזבע קטנה**. דרכן לסוד את כל הגוף להאדים: **שהגיעו לפרקן ולא הגיעו**. שהציאו שמי שערות ואלו זאלו לכלל שנים הראויות לכך מושמות: **אנפיקנון**. דמתן בזמנות

(דף פ"ה): אין מציאין אנפיקנון הוא שמן זית שלא הביא שליש: **ולמה סכין אוסו**. היינו שמן המור: **טפלה**. כסיד: **שקל זה ד' מאוס וזווי**. שנתפיהה וקפלו עליה המהוגנין לה ונתנו יו' לה ממון: השכר משחיר ומרבה שיער: **לכלול זידעא**. מינפליא לסדין אותה להשכיב השיער: **זה זידעא**. למטה הימנה להסיי שיער דק והוא אנדיפי: **למימרא דשיעורא דר' יהודה נפיש**. בתמייה. והא קיימא לן גבי גמי דשיעורא דרבי יהודה וזטר ומחמיר שיעוריה שנת: ומשני נפיש **מדרי נחמיה וזוטר מדרבנן**. לדאמרי לבוד אזבע קטנה: **בצבוט**. סיד הנימוח במים הרבה דהוא עשוי לסוד כלכול: **ודברי רבי נחמיה צנינא הסיד**.

הנגבל במים ועשוי צנינים צנינים מטוה"ס בלע"ז הוא עשוי לסוד **אנדיפי**: ואי ס"ד. אנדיפי נמי (י) שיעור הוא כגון נת **זידעא**: **אידי ואידי** כלכול ואנדיפי טרווייהו כסיד חשוב ונמוח סדין אותו: **אנדיפא**. כלי חרס ולו שני דדין אחת למעלה ואחת למטה וכשרוה' לנלאתו סותם את הדד התחמוון. ולשון אנדיפי שמי פיות כדתינא (עירובין דף קד.) מעלין דידיפי וזתוספתא^א) גרס כגנדיפי: **אנפרוה**. הפסד הסוד יין ככלי סמוס כסיד ותיין ממנה הסוד יין **זואל**: **סנמוס** קימניס. כלי חרס גדול וש זו בליטות בליטות כמיין אגוזים קטנים עד כאן לקאה עד כאן לקאמס וסדין אותו כסיד כדי שיהיו לבנות ונכרות: **כדסנן**. בזמנות שנתות היו צהין:

עד כאן לפר. חזי ההיין: **עד כאן לאיל** שלשית ההיין: **עד כאן לכנש**. רביעיית ההיין דכתיב חזי ההיין יהיה לפר וגו'^א כן לשון מורי הזקן מפי אביו ששמע מר' שמעון. ורבותי מפרשים אנדיפא כל הגוף ומתוך שאינו עשוי להשכיב השיער אלא להאדים צני סיד ע"ז: **אנפרוה** שאינו סד זו בתו לחצר שקנאחו^א) דחיש שנת תמות כי ברמיה דההוא נכרי: **סנמוס**. כלומר אזכ אזכ יטפנלה. ואי אשפרי בלשון זה ולא נלמר שיטת הש"ס כן להזכיר אזכ אזכ בלשון שנתות ויטטרך להציא פירוש לפירושו שנתות היו צהין: **אפוסא**. פדתם שלא בנקום שיער ולהאדים: **ערעיפא**. זרעיה: **באנדיפי**. פדתמו: **מן דיניה דה ליה**. מידו יהיה זהת לו שאף היה לו לרשם **במרכבה: במתנ"י אדמה**. ארוזיל"א: **מלזופין**. שקין העשוין מקליפת עץ גדול שגושאין בהן פרקמטיא כספיניות

וחותמין אותם: **כחוסס האיגרוס**. שחותמין אותם שלא יקרב איש בהן אלא מי שנשתלחו לו ושיעורא דרבנן זוטרי: **כרישא**. קפלוט ושיעוריה זוטרי משל כרוב: **על מלא כף סיד**. בזמנא מפרש כף של סידין טרוזיל"ל בלע"ז: **מרוסס**. סדוק סרקין הרבה כמו והכה הכים הגדול רסיסים (עמוס ו'): **צינא קלה**. בזמנא מפרש לה: **גב'י** לא יסוד אדם אם ציוס כסיד. לאחר חורבן משום אצילות של ירושלים: **סכן או חול**. שלא ייהא לצן כל זרכו: **ערבסדו**. סיד חזק ומתקשה יותר משאם לא עירב זו: **קילקולו זהו סיקונו**. דאי לאו דמקלקל ליה ומשחירו לא היה מישתמרי הלכך ע"כ הא דקשיא ליה מעלימא היא לגביה ומשערין ציה. ורבותיה מפרשי קילקולו וצנן זהו תיקונו וזהו סיקונו. דאי לאו דמקלקל ליה ומשחירו דקילקולו זהו תקונו משמע דסס הקלקול מתקנו ולהאי לישנא אין שם הקלקול מתקנו ולמה הוזכר קילקול כאן הכי היו [ליה] לתרזוי נהי דאשחורי משחיר אחוקיי מחזיק: **קשר עליון**. של אמנע היד או קשר תחתון של אמנע האזבע: **טרופה בשמן**. שממחרת לבשלה: **דלינלנשא**. עוף קטן: **כל שיעורי שנת**. באוכלין וכל הולאתן וקזיתרן וטחינתן כנרוגרת: **כנרוגרת**. מבצלת תרנגולת שהיא ממחרת לבשל ולא כביצה שלימה שעורו: ^{מתני'}

מסורת הש"ס

(א) [מוספת' פ"טין, ג] (לעיל ע"ח. ע"ג.) א' פסחים מג. מו"ק טו: ד) [פסחים טז. ע"ג ונמו"ק ע"ג] מנחות פו. מנייה יג. ע"ג, ט' פי' שמן מנוסח [ערוך פי' מירא דכ"א], א) [מו"ק טו: ע"ג], א) [מלת רב לימא במ"ק ט: ע"ג], א) מיר ג. ט) [לעיל ע"ג לקמן פ"א], א) [תוספתא פ"טין ט] א) [גמי הערוך הגיר פירוש שהוא עד כלמי גיר וע"ש בערך גר י"ב], א) מנחות פו: צ"ב פו:, א) [עיל ע"ח. לקמן ז:], א) [לקמן פ"ט, א:] צ"ב ט: א) [תוספתא טוטה פ"טין ע] [תוספתא פ"טין, ט] א) [גמי הערוך דלילתא וע"י צ"ב ע"ה. וסאהרין ק. דרכה השאט כ"עמח דלינלנא וכו'], א) [ע"ג ק] א) [ז"ל ט, ד] ג"א שיער, א) [שנת פ"ב ה"ו א] [במדבר טו, א] והואיל את השמיני, רש"י, א) [ז"ל יקרא], א) גי מהסס"א דכ"ח מחול דכור צ"ע חק ס"ד וכו',

תורה אור השלם

1 והביע הר נערה ונערה לבוא אל הולך אחשווש מן מקד ידות לה בדת הדינים שהם ישר חדש כי כן ימלאו ימי מירוקתן ששה חדשים בשמן המר ושמה יחדשים בשמים ובתמרוך דקשיים:

אסתר ב יב

הגהות הב"ח

(א) גמ' בעשה מרכבה דריש להו ואמר להו:

(ב) שם צילת מרנגולת ואמאי:

גליון הש"ס

מתני' חול הגם כרי ליתן, ע"י לקמן דף ק' ע"א מוס' ד"ה צור':

לעני רש"י

גינפליא. צדע. רקח. מטוה"ס [מתניו"ש]. גריש. ארזיל"א. חמר, טין. טרוזיל"ל [טרוזיל"א]. כף טיחיים.

רבינו הגאול (המשך)

זו, לאנדיפי אמר [ר'] יצחק דבר ר' אמי אנדיפא. מחקיף לה רב כהנא או אדם עושה מעותו אמפרות. אנדיפא זה אורזין (בב) פתרגרות שלא עלו על דעתו ואין נודע באונו אנדיפא. ומי' בטל הפתרון הזה. אלא אמר רב כהנא מאי אנדיפי שנתות שהוא משים סמינין בכלים לפרות, ומיירא בתוכן בביצת הגיר ורשם האיך יטפיהו בשל אספירג כשה. נ"א: אמר רב כהנא מאי אנדיפי שנתות שהיה מכיר בכלי המידות בביצת הגיר ורשם כלומר עד כאן חצי הין ועד כאן שליש וחברגנין שנתות היו שיעור הין וזן. והוא הסיד לר' נחמיה. ולפום הכין נגיזין דברי ר' יהודה בחבוט. [לעשות כלכול] דובר ר' נחמיה בביצת הגיר [לעשות כיוון]. ואי [בנית] אימא מאי אנדיפא דקאמר [ר'] יצחק דבר ר' אמי, אפתא, שהיא הפרחת בלשון חכמים, מצח בלשון תורה, כההוא גלילא דאמר להו משום חבריה דנפקת ערעתייה, והיא הצירעה ממיני דבורים, ומחתייה על אנדיפיה. וקרו עליה מן דיליה דא ליה, משלו זאת לוח. נ"א: כלומר מידו היה זה זאט לו למה משים עצמו לדרוש במרכבה]. מאן תנא דחול מעילי **לסיד**, אמר רב חסדא ר' יהודה. וברייאיה בסוף גמרי דחוקת הבתים לענין אבל שעל בית המקדש, דקאמר ר' יהודה אם עירב חול בסיד הוא טרכסדי ואסור, וקסברי דהא מתניתין חול גס כדי ליתן על מלא כף סיד, ר' יהודה היא. רב פפא אמר אפילו חימא **ובנן**, קילקולו זהו סיקונו. אית ביה ב' פירושי' חד לענין שפרייה דסיד [קיימאן] האי ברייתא, לאו לענין שרירותיה, וקסברי רבנן דסיד שיערה בו חול, אפי"פ שהוא מתחזק כן הלך יופיו ומותר בגולה. והכא משום [שרירותיה] קאמרי חול גס כדי ליתן על מלא כף סיד. ופירוש שני כיון דלא שרי למיסד ביה בגולה עד שיערב בו חול הוא ליה קילקולא דקא מקלקל הוא חתוקן, והילכך משרינין חול גס כדי ליתן על מלאו כף סיד דחשיב ליה כדי שיהא מותר לסוד בו. וצולא, עוף ממיין התורים, ובלשון חכמים דיציפי, וקורין אותה אלפאתיה.

^[1] לענין חלוקת ר' יהודה ר' נחמיה בשיעור סיד, שר' יהודה אומר כדי לטוך כלכול, ור' נחמיה אומר כדי לטוך אנדיפי
^[2] באנו לפרש החליה [כלכול] צידעה, ואנדיפי בלשון ישימעאל אלצדג, והוא מקום מקצוע הפנים מן הצד מן סוף שיער של [ראש] עד סוף [הפנים] סדים אותו בסיד ונקרא כלכול, וסדים מצידו מקום אחד דק כמו חוט ונקרא בת צידעה. ואקשינן על זאת, למימרא דשיעורא דר' יהודה נפש, והתנן ר' יהודה אומר כדי ליטול ממנו מרח מנעל לקטן. ופרקינן [סיד [הו] שכך נראה כן בגמרי דשיעורא דר' יהודה מעט משיעורא דרבנן, ולא נראה [לכון] [לנון טעם לר' נחמיה, דאיכא נ"א: ואיכא] למימר שיעורא דר' יהודה] וזטר מדרבנן ונפש מדרב נחמיה. ואותיבנן א"ר נאיאן דברי ר' יהודה בחבט דברי ר' נחמיה בביצת הגיר, הגיר הוא הסיד הלבן הגשיר הנקרא [במיתין] אספידיא. וכן תיב באבני גיר מנופצות, וכענין כתב שנראה [לכל צד] [בלשעזן] בנידא, (הביצת) [הביצת] שלו הן (האבנים הפסולה) [פסולת האבנים] השרופות. והחבוט הוא הדק, ונקרא אלמרותות בלשון ישימעאל, שחובטין אותו במקלות. [ואם] אחת אומר כלכול ואנדיפי, צידעה ובת צידעה שנייה לא יעשו אלא מן החבוט, ובטל פירוש זה. ובאנו לפירושא

^[3] ע"י ערוך עבך אמדיפי.

עין משפט
נר מצוה

עו:

חמשת רבעים קמה ועוד גרסי' דפררי' צפ"ק (דף טו.)^א:
הדרן עלך **בלל גדול**

המוציא יין, **חלב בדי גביעה**.
צטילה המלניע (לקמן)

החולב והמחנך והמגבן כגרוגרת ואין חילוק בין מוציא לחולב דהא לקמן צפירקין^א אמרי' דהמעבד עור שיעורו כמותא עורב ומיך ר"י דהתם חלב לגמרות דנפש מגרוגרת והתם מיירי בחולב לגבינה דאחשזיבה אחשזיבה^ב וכן מוכח דכדי גמיאה נפיש מגרוגרת דצפ' בתרא דיומא^ג (פ. ג) גבי שותה ציוה"כ ליכא דמחייב צביעית ואיכא למ"ד צכדי גמיאה וצעירוצין (דף פג:) משמע דתשע סעודות יש צבז ובפרק חלון (ספ פ:) משמע שיש י"ח גרוגרות צבתי סעודות ואי כתי גמיאה פחות מגרוגרת א"כ הווי יומר מדאי חלוקים זה מזה ומיהו^ד (ה) כגרוגרת דהמלניע (לקמן נה.) איירי ציבש אפשר שבתחלה היה יותר מכדי גמיאה ולפי זה^ה צריך לפרש דהתם חלב הוי לגבינה^ו והא דמחייב הכא צכדי גמיאה היינו שבתרא צדיא לשהיה אצל ארי תתם חלב הוי לאכול ולשמות ולא לגבינה אפי' היה מפרש צדיא לגבינה היה חייב אכדי גמיאה דזוטרא הואיל וקתמו לך כדאמרין לעיל המוציא תבן כמלא פי פרה לגמל חייב דהא חזי לפרה^ז וי"מ דכשחלב כבר צעין מחייב צכדי גמיאה אצל חולב לא מיחייב צדיא כגרוגרת דאין אדם טורח לחלוץ בפחות מגרוגרת דכה"ג אמרי' לקמן (דף עט.) דאין אדם טורח לגבול טיט לעשות פי כור ומיהו אומר ר"י דלא דמי דהתם אין המים חשוצין

מממת שראי לגבול כהן את הטיט כמו הטיט עצמו שהא מגובל כבר אצל הכא כשחולב להוציא מן הדד צכדי גמיאה יש לו להיות חשוב כמו זבלא אחר^ח: **בדי גביעה**. פי הר"ר פור"ת מלא לוגמא ולא משמע כן במסכת יומא צפרק בתרא^ט (דף טז.)
צריך שיהא בו רובע רביעית. רביעית דהכל היינו רביעית הלוג^י דכפי' הקונט'^י ועוד יש לדקדק דהנהו רביעית דפרק ג' מינין (מ"ד נה.) הס רביעית הלוג מדפריך ומו ליכא והאיכא רביעית נוטלין לידים וצמסקת ידים (פי"א מ"א) משמע צדיא דהוי^{יא} רביעית הלוג ועוד דצברני פסקים (פסקים קט:) משמע דכוס הוי רביעית של תורה ומתוך חשבון דמקוה משמע דהיינו רביעית הלוג^{יב} והא דקאמר התם קיסמא דמוריסקא הות ציפירי והות כמין לוגא דמקדשא וכן משערין רביעית של פסח לאו צבולה משערין דהיינו כל הלוג אלא כלומר צרובע של אותה מדה משערין רביעית של פסח: **בדי שימוגנו ויעמוד עץ רביעית**. משמע^{יג} דכוס של צרכה לתוכו מים ומימה דצקוף פרי' שלשה שאכלו (ספ דף נה.) אמרו עשרה דברים נאמרו צכוס של צרכה דהתם וצטיפה חי ומלא אלמא חי צעינן צרכה ור"ת מפרש דמי דקאמר^{יד} היינו מווג ולא מווג דמיקרי חי כדאמר^{יז} צפ' בן סורר (סנהדרין ע.)^{יח} ועד שיאכל תרטימר צכר וישנה יין חי ומוקי לה התם צמוגא ולא מווג^{יט} וצרכת הארץ מוסקי מים עד שיהא מווג כראוי כדאמר צפ' שלשה שאכלו (בבבא נה.) שמוקי צברכת הארץ^י ולא כמו שפירש ספ דקונטרס שמוסיף יין בצרכת הארץ וצני נצבונא מפרשים דחי קאי אכוס שצריך שיהא שלם^{יא} ואחי שפיר דכל אומן צברים דחשיב התם הוי כולהו צכוס ולא ציין^{יב} וי"כה"ג צפרק בתרא דמכות (דף טז:) ריסק ט' נמלים ואחד חי דהיינו שלם^{יג} דאפי' מת חשיב צריה כדאמר סוקף פ' גיד הנשה (חולין דף קצ:)^{יד}: **ויעמוד עץ רביעית**. ובע"ג דאמרין צברני פסקים (דף קו.) דמקדש אס טעם מלא לוגמא יא^{יב} ומלא לוגמא הוי טפי מרביעית כדמוכח צפ' בתרא דיומא (דף טז.) יש לומר דמלא לוגמא דהתם לאו דוקא אלא כדי שיסלקו ללד אחד ויראה כמלא לוגמא כדמפרש ציומא אהנהו דהתם^{יג} ועוד יש לומר דדוקא מקדש:

אף אגן נמי תנינא. דכוס של צרכה טעון רביעית דמסתמא יין שיעורו לכשימוגנו ויעמוד על רביעית כמו שאר משקין דקתני סיפא דהוו צרביעית וקתני כדי מווגת כוס יפה משמע דכוס של צרכה לכשימוגו צעינן שיהא רביעית כמו צהולאה אצל הא דצעינן יין רובע רביעית לא שמעינן ממתני' אלא ממילא ידעינן דהא מווגה הויא על חד תלת והא דלא נקט צמתני' כדי מווגת רביעית מילתא אגב אורחה קמ"ל דכוס של צרכה צרביעית ועוד משום דמהאי טעמא דחוי לכוס של צרכה חשיב ומחייב צפחות מרביעית לפי שיכול להוסיף עליו מים ואשאר משקין לא מחייב צפחות מרביעית אע"פ שיכול להוסיף עליהן דממסקין דהקאמר מים צכר ומנטרפינן לגבי צבת מידי דחשיב צעינן:

בלל גדול פרק שביעי שבת

הגא נמי חזי. ציחד: **לוגמא**. מי שיש לו למכור כוצר מכולן ונותן לפני חלונו להראות שיש לו למכור מכולן וימחל ליה שיהו ממוכרין יחד דלאידי דזוטריי כל חד וחד הרוח מפזרמו: **בתני' אולגיס כו'**. למאכל אדם: **ומנטרפינן**. כל אוכלי אדם זה עם זה: **הוץ מקליפיהן**.

שאינן אוכל ואין משלימין השיעור: **ועוקלין**. וצ הפרי דהוא עץ בעלמא: **וסוכן**. קליפת חטין הנושרת מממת כיהיה: **ומורסנן**. הנשאר צפנה: **ר' יהודה אומר**. כל הקליפין אין מנטרפינן כדאמרן חוץ מקליפי עדשים שמצטרפות אותן: **שמשצטלו עמהן**. לאפוקי קליפה חלונה שהן גדלות צמוכה הנושרת צגורין: **גב' צנופה**. מעורבת צסובנה וצמוסנסה הלכך לחס הארץ^א קרינן ציה ומיהו לענין צבת מידי דחשיב צעינן וקסממיהו דהני לאו אוכל יניחו: **פולין חדשים**. קליפתן מנטרפינן: **כונזינן**. לפי שהן שמורות:

הדרן עלך **בלל גדול**

המוציא יין. חי: **כדי מווגת**
הכוס. כשיעור שנותנין

יין חי למוך כוס להוסיף עליו מים כהכלתו ולמווג אותו צהן ובגמרא מפרש צאזיה כוס משערו: **כפיה**. צבצבי הסוסים והגמלים מממת המשאות דרזי"ש צלע"ז והכי אמר בהמפקיד צבצב מצינא (דף נה.) דצב והדדיש למאי חזי לכמותא דגמלי. אצל צדוטי פירשו תתית מכה שעל גב היד ושע"ג הרגל: **לשוף**. לשפסף על השמות צהן: **קולור**. שנותנין על הארץ לודי"א צלע"ז: **צדיעית**. ציאה ומחאה רביעית הלוג: **שופנים**. מים קרומים ובגמרא^א מפרש למאי

חזו: **כונן צדיעית**. אף היין והחלב והדבש: **ולא נאמר**. שיעורין צבצמסנה אלא למצינעיהן לצד וחזר המלניע והוציאו חייב אצל שאר כל אדם והוציאו אינו חייב. וצדיא ליה לר"ש דמלניע עצמו צבי שיעורא זוטא וצצניי מיהא שיעורא לא משער אלא כדאמרין צפרקין דלעיל (דף עט:) דלית ליה לר"ש כל שאין כשיב להצניע ואין מלניעיס כמחוי צימחייב עליו מלניעו: **גב' סנא**. צתוספתא^א המוציא יין כדי מווגת כוס יפה פירוש לכוס דמתני': **כוס של צרכה**. צרכת המוון שהצרכי חכמים ליפותו כדאמר^ב צבכרות (דף נה.) עיטור ועיטוף דהתם וצטיפה חי ומלא: **אמר רב נחמן גרסי'**. ולא גרסי' דאמר: **שיעור כוס של צרכה לריך שיהא צו**. יין חי רובע של רביעית הלוג: **כדי שימוגנו**. צמים שלשה חלוקים מים ואחד יין: **ויעמוד על רביעית**. הלוג: **תנינא**

הדרן עלך **בלל גדול**
רבינו חננאל
ופריך רבא לרי יוסי ברי חנינא ואמר הכי נמי דאריין לרובמא, כשם שחבנו השק אף על פי שאין בוה כשיעור ולא בוה כשיעור, כיון שאילו מחתבין יש בעיניהם כשיעור השק שהוא הקל ואיפשר לחברן זה בוה ולישב עליהן ודאריין ליה צימא מורשב, כן החבן והעצה איפשר להוציא מזה כמעט ומהו כמעט להראותן דוגמא לקונה לומר מאילו אני מוכר, ולהבין חשובין בחיבורין, ריש צורך להוציא כסדר הזה, משום כן מצטרפין לקל שבוין אבל אוכלין שיעורן כולן כגונרות לפיכך מצטרפין זה עם זה, אבל קליפיהן ועוקציהן וסוכן ומורסנן אין מצטרפין

עמהן. ר' יהודה אומר חוץ מקליפי עדשים שהן מתבשלין עמהן ולפיכך מצטרפות. והא דתנן חוץ מקליפיהן ר' יהודה אומר חוץ מקליפי עדשים, חוץ מחוץ, ותוצא מיעוט מיעוט ולרבות. הוא כמה שפירשנו למעלה. ושניא חלה וסוכין ומורסנן (אין) דמנטרפינן לקמח להוציא מכולן חלה, שכן עני אוכל פתו מניסה בלושה שיש בה סוכין ומורסן וזו היא עיסתו, ואמר רחמנא דאיתיש עירוסתוכם, אבל להוציא שבת אין סוכין ומורסן מצטרפין. וכן פולין אם חדשים הן היו מנחה לבשלין בקליפיהן. וקאמר ר' יהודה בבייתא שאף הן מצטרפות עם פולין. אבל אם הם ישנים ונשתחרו נראין כסוביבם בקעה, ורגילין בני אדם לקליפן קודם בישול, והילכך אין קליפיהן מצטרפות עמהן. **הדרן עלך בלל גדול**
פי' שמיני המוציא יין כדי מווגת הכוס. תנא כדי מווגת כוס יפה, ומאי כוס יפה כוס של ברבה. והתם אמרינן אמר בר יהודה אמר שמואל כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית. ופרקינן אידי ואידי חד שיעורא הוא, והאי דקאמר צריך שיהא בארבעתן רביעיתא, בכל אחת רובע רביעית, כדאמרין התא אמר בר נחמן אמר רבה בר אבהו כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית כדי שימוגנו ויעמוד על רביעית. ואמר (רבא) אף אגן נמי

(6) נראה דתפרך איה תיבת וצ"ל שיהא צהן כדי רביעית היטו שיהא צבתנעין וכו'.

עג א מיי פ"ח מהל' שבת
הלכה א:

עג ב מיי פ"ו מהל' סוכות
הלכה טו והלכה יז טו"ע
י"ד סומן שבת סוף א ג:
א ג ד מיי פ"ח מהל' שבת
הלכה ז:

גליון הש"ס

מתני' שמן כדי לכוך. ע"י
פי"ג מ"צ דלגלי צרי"ש ספ:

מוסף תוספות

א. דאחאי כר' יוסי. דקסבר ראשית עירוסתוכם שכשפירש חלה שרייין ישאר כדי עיסת מדבר. מוס' לעיל טו. ב. וכיון דחולב חייב כגרוגרת אי"כ המוציא חלב נמי ליחייב כגרוגרת מוס' האל'. ג. לעשות ממנו אוכל שיעורו כגרוגרת כשאר אוכלים. מוס' האל'. וליפיק מחשבתי מהניא לחתמי. מוס' יטצ"א. ד. אי כדי גמיאה זוטרא. מוס' פסקים פה. ה. ולכך וכו' שיעורו כגרוגרת. מוס' פסקים פה. ו. ו[ואף על גב דלגמל לא חוי שיעורא בחיי האיל וסתמא לפרה מתייב פסקים אשיעורא דפרה. מוס' פסקים פה. ז. כדי שימוגנו ויעמוד על רביעית הלוג. מוס' עירויקע: דהיינוצבוחמחצה. מוס' עירויקע: מוס' עירויקע: מוס' רביעית הלוג. מוס' האל'. ז. ד[ואמר רב חסדא רביעית של תורה אצבעים על אצבעים וכו' כדתינא ורוחן בישוי במים מים שכל גופו עולה בהם וכמה הם אמה על אמה ברום שלש אמות ושיעור חממים מי מקוה ארבעים סאה. מוס' האל'. ח. א. ואותו כוס הוא קוורא רביעית של תורה, ולעיל מינה איירי בכוס של ברכה. מוס' האל'. י. ב. הכא. מוס' האל'. י. ג. בכוס זה. מוס' עירויקע: מוס' האל'. י. ד. התם. מוס' האל'. י. טו. בבי כן סודר ומורה אינו חייב. מוס' האל'. י. טז. והכל מודים שאין מברכים עליו עד שיתון לתוכו מים שיהא מווג ולא מווג. מוס' האל'. י. נתיב וכו' קצת מים בתחילת הברכה. מוס' עירויקע: מוס' האל'. י. ו. והיינו מים. מוס' עירויקע: מוס' האל'. י. ז. וליאפוקי שבוה. מוס' עירויקע: מוס' האל'. י. ח. ויש"ך חי בכוס כדאמר (ב"ד נה) גבי כלים. מוס' האל'. י. ט. שברורן זו היא מיתתן. מוס' עירויקע: מוס' האל'. י. טו. שנינו מרוסק. מוס' האל'. י. טז. ועל ברחון מת הוא מרחיבין עליה משום נבילה. מוס' האל'. י. כ. והאמר בפרק פסקים (פסחים ק"ב) דר' כוסות שיעורן ברביעית וכוס של קידוש אחד מהם וכו' וא"כ היכי נפיק ידי קידוש כיון דבעי טעימה מלא לוגמיה. מוס' ירום רביעית פ. ג. ונראה שהוא רוב רביעית דאמרין (לקמן) בפסחים] והוא דשהת רובא רבסא. מוס' פסקים קו.

רב נסים גאון

פרק שמיני המוציא יין אמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית כדי שימוגנו ויעמוד על רביעית. משתכח פירושיה בפרק ערבי פסחים (דף קט) אמר רב יהודה אמר שמואל ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מווגת כוס יפה. ואוחבי' לשמואל מברייתא דקתני בה ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית. ופרקינן מאי כדי מווגת כוס יפה דאמר שמואל תנאי שיעורא. ואמר עוד (דף קט) אמר רב יצחק קיסטא דמוריסא דהוות כטבאי היא הוות כמין דמקדשא ובה משערין רביעית של פסח, ומיכן את למד כוס של ברכה רביעית. במסכת נזירות בפרק ג' מינים אסורין (דף לזח.) אמר ר' אלעזר עשר רביעיות נקוט רב כהנא בדייה, ה' סומקאא וד' חירותא, ה' סומקאא נזיר ועשה פסח שהזירו למקדש ומתים סימן. נזיר, רביעית יין לנזיר. עושה פסח, דאמר רב יהודה אמר שמואל ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית. שהורו, השותה רביעית יין אל יוהה. במקדש, שהשוהה רביעית יין ונכנס למקדש חייב. מתים, דתינא מניין לרביעית דם היוצאה משני מתים שהיא מטמאה באהל שנאמר (ויקרא כא) ועל כל נפשות מת לא יבא. וחמש חירותא, חלה נזיר מצורע (שנפילה) (שנפילה) בשבית סימן. חלה, רביעית שמן חלה. נזיר, רביעית שמן לנזיר. מצורע, רביעית (שמן לנזיר מצורע) (מים למצורע). ושפסלו, דתנן ושאר כל משקין טמאין פוסלין את הגיהה לרביעית. שבת דתנן ושאר כל המשקין ברביעית וכל השופכין ברביעית.

כפות תמרים

ואו און מחזירין וכוונתו בזה כשב מור"ם סימן של"ז סי"א וי"א וכו' כ"ג סימן של"ז יע"ש ומדקדוק לשון המשנה דקחתי מחזירין משמע דאשילו לולב לא חזרו אלא להחזירו למים ממקום שנטעלוהו וכדפירש"י וז"ל בשבת מחזירין שהרי מכאן נעלו היום ע"כ משמע דאם מעיקרא לא היה במים או אשילו היה במים אם אינו מחזירו למקומו אלא לתוך כד אחר של מים אינו יכול להניחו במים אחרת מתוך לשון מור"ם שם שכתב ומתיר להעמיד ענפי אילנות במים משמע דאשילו דמשולם לא היו במים אלא עשה בהם לתת במים שרי ומינה דמה שאסור לתת פרחים ושאינם במים היינו כשלא היו תהלה במים וכן משמע מתוך לשון מה"ג שם ולדידי משמע לי דלשים אותם תהלה במים אשילו בענפי חילין אסור ובשאינם אפי' להחזירם למים במקום שהיו אסור ודוק :

רבי יהודה אומר בשבת מחזירין בו' אין להקשות דהא חנן ביקר משילין אין בין י"ע לשבת אלא חובל נשם בלבד דהויא ב"ש היא ולא קיימת לן כותיה אלא כב"ש דיש כמה דברים לחאריס בשבת וכו' מותרים . והפוסקים פסקו כו' יהודה משום דלא בא לחלוק אלא לפרש ואע"ג דמני לם בלשון פלוגתא ר"א ולא קחתי אומר ר"י אשכחן עובד דכותיה ר"א ואינו אלא לפרש ורמזם באריכות מי"ט פ"ג דבבב"ב משנה ו' ובפ"ג דשבת יע"ש :

גמרא פשיטא בו' . אין להקשות מאי פריך פשיטא והלא ממני' אשמועינן דמחזירו למים בשבת אבל אין מוסיפין דזו ההדוש נשמע מסיפא דממני' ומאי פריך פשיטא הוא על הרישא דקחתי מקבלת אשה דמשמע דההדוש הוא דאשה מקבלת אותו דאם איתא דאשה כדו נכסה ועיקר ההדוש הוא הסיפא הי"ל מחזירים הלולב במים בשבת ומדקחתי מקבלת אשה משמע דיש הדוש ואהא פריך פשיטא וממני' מ"ד בו' ופרש"י קמ"ל כיון דראוי כו' וכתב הב"א מכאן יש ללמוד דאסור להניח בו' אבל ר"ם כו' יע"ש והנה סתם לט מה יפרש ר"ת בסוגיא זו . ויראה לי דר"ה יפרש דה"ק קמ"ד הואיל ואשה לאו בת חיוב חימה לא מקבל כיון דאשה זו אין ראויה לבדק על הלולב הו"ל מוקלה אלאה קמ"ל דכיון דאם ראויה לבדק יכולה לבדק לא חשיב מוקלה אלאה אף על גב דלא תרלה אשה זו לבדק ודוק :

ת"ר קטן היודע כו' לשמור הפילין בו' . יש להחזירן אחתי שינה הלשון גבי הפילין לומר אביו לוקח לו הפילין ולא קחתי כחידך חייב בפילין ומתוך זה היה נראה שנתכוון התנא לרמוז לת"ם העיטור והביאו הב"י ס"ם ל"ז וז"ל כהן העיטור מסתברא לן דהאי קטן גדול בן י"ג שנה ויום א"כ בו' יע"ש ולפי ס' העיטור היה נר' דבשלמא בשאר מלות דהוא קטן ממנו ח"כ אם רואה הדם קטן בבי"ה ובפרט אם הוא יתום נחון לו לולב לנענע וטלית להחטוף אבל בפילין דלריך שיהיה בן י"ג שנה ויום א"כ אינו מחנכו רק אביו שידע שבה לכלל שנים ולדעת מרן הב"י דסבירא ליה דגם בפילין הוא קטן ממנו נקט הך לישנא דאביו לוקח לו הפילין משום דאביו קים ליה בדעתו שידוע לשמור הפילין שלא יכנס בהם לבי"ה כדפרש"י או שלא ייטן בהם ושלא יסיה בהם כמ"ס ב"ם התרומה ולענין הלכה עיין במור"ם ס"ם ל"ז ובתשובת הר"ם הלוי א"ח סימן א' יע"ש ודוק :

היודע לשמור גופו אוכלין על גופו פירות כן הביא הגי' הרמב"ם בספ"ו מה' שאר חבות הטיבא והר"ן כתב ואיכא נוסחי דגרסי בו' ומכאן יש ללמוד כו' עכ"ל ומלמתי ב"ד ס"ם קכ"ז שכתב שם מרן הב"י דכתב א"ה בכה הריעב"א דין קמ"ך הוא בו' אבל דברים וכו' יע"ש ויש לתמוה איך לא הביא מרן הב"י דהרי ז"ל חולק על הריעב"א . ואיכא לעידיק על סברת הר"ן מדאמרין ס"ב דכתובות דעיקר ותיקוק מעידין על השבועים שלא נעמלתי ודעת הר"ן שם דאשילו מתכוון להעיד שומכין עליו כמ"ס בא"ה סימן ז' יע"ש ואמא יש לחלק דשאני שבועים דבשבועים הקילו ודוק . ובדין קטן שמלא מחט בדרם עיין בסוגיא הרשב"א סימן ר"ד הביאו מרן הב"י י"ד סימן מ"ה והריב"ש סו' רמ"ה דנראה בותר לחשו' הרשב"א ועיין מ"ס מור"ם י"ד ס"ם קכ"ז ועיין בח"מ סו' ל"ה ודוק :

תוספות ד"ה היודע לשאול בו' . יש להחזירן מה חדשו בתום' הלא רש"י כתב הרי גמרי לה הלכתא מסופה בו' . ואפשר דהתום' ראו לרמוז דלאו מסופה לחזרה גמרי' לה דלריך נמי ראייה אחרת שהזכירו שם בסופה (דף כט ע"א) ומשמיה דרב והבב"ר אשר יגע בכל סמא לא יאכל ודאי סמא לא יאכל בו' ולריב"ז דהי מסופה הו"א עד דאיתא דעת גונג ומגיע ע"כ ועיין בהרמב"ם ז"ל רפ"ו דה' שאר חבות העומאה דכתב מ"מ קהרו חכמים ספק עומאה ברי"ה הלבור עושים הפסח בעומאה בו' ועיין בתום' סופה (דף כח) ד"ה מכאן אמרו ודוק :

תוספות ד"ה היודע לפרוש כפו בו' כף פו' בקו' בו' . יש להלץ בעד רש"י דאיכו ס"ל דיש חלוקה בכה ברייתא דמייירי בגדול היות דלשמור הפילין אביו לוקח לו דמייירי בגדול כסברת בעל העיטור דכתיבנא לעיל ועיקר ראיית רש"י מההיא דאין נושאין על האטוסה דקחתי התם סמא דקטן אין חולקין לו תרומה בו' וההיא דאין לומר דהיה מייירי כשאני יודע לישא את כפיו וק' חילוק זה איך לא נרמז שם וראוייה בתוספתא נרמז חילוק זה הביאה מרן ב"מ ספ"ב דתרומות קטן שאין בו דעת לפרוש מיכו אין חולקין לו תרומה וכן העתיק הרמב"ם שם . ולכאורה יראה דהי אפשר לומר דהרמב"ם סבר כחזרון התום' קטן פורש כפיו עם הגדול דהרי סתם ספ"ו מתפלה דכהן נער לא ישא את כפיו והי"ל לחלק ב"ה לבדו אבל נושא כפיו עם הגדול ומדלא חילק משמע דאינו נושא כפיו כלל כשהוא קטן והיה דכתב הרמב"ם סוף פירק י"ב דהלכות תרומה קטן שאין בו דעת לפרוש חיקו דהיינו שאין יודע לפרוש כפיו אין חולקין לו תרומה ה"ה יודע מולקין

ולא הכדיל כו' וכ"ס הר"מ סו' ופ"ו דהלכות מעשה הקרבנות יע"ש וי"ל דהא אולא כה' ר"א ב"ר שמעון דאיתא בזבחים (דף סה) אומר היה ר"א ב"ר במעון במעתי בחטאת העוף שמבדיל ומאי לא יבדיל א"ל להבדיל יע"ש . אך היתה מ"ל לרב הוגא דר' יוסי סבר כר"א ב"ר שמעון דמבדילין בחטאת העוף ולכן יראה דמני אחי ככ"ע דודאי הא דק"ל דאינו מבדיל בחטאת העוף היינו בשעת מליקה קודם הזאת הדם אבל אחר הזאה ומילוי הדם הרי היא נאכלת לזכרי בהואה ואז ודאי יכול להבדיל הראש לעלמו והגוף לעלמו ואם כן עולת העוף שנתלאת בין הנפיים אף על גב דמלא הראש מובדל מגופה ה"ב דחטאת היא ונעשה בהבדל אחר ההזאה ומילוי הדם ואז ודאי יכול להבדיל בחטאת העוף לכ"ע ודוק :

ב"ד סתם הוא דעבד מלוא בו' . ק"ל מ"ל לרב הוגא דר' יוסי ס"ל אשילו לא עבד מלוא ורש"י הוקשה לו זה ותיירך דך שמיב ליה מר' . וק"ל אחתי תנא דממני' לא אשמועינן דר' יוסי אחרת אשילו לא עבד מלוא ע"כ היה נראה דרב הוגא דקדק לדעי מממני' גופא דהוליא את הלולב לרשות הרבים פטור דמי לא עסקין דהוליא את הלולב ללכת אלל בקי ולא מלא ה"ה הבקי ונמלא דעשה בדבר מלוא ולא עשה מלוא דכיון דלא מלא בקי לא נטל הלולב כהלכתו ולא ילא י"ח . אך אבתי ק' אחתי רב הוגא הלך ואייתי מליאות חדש מעולת העוף כו' ואמר דינו וחידושו במליאות דממני' גופא ולימא הכי אחר רב הוגא הא דר' יוסי אשילו לא עבד מלוא כגון שלא מלא בקי ולא נטל לולב כהלכתו ולענין הלכה ראייה בהרמב"ם פ"ב דשגגות פוסק כמ"ד דעשה בדבר מלוא ועבד מלוא פטור ולכן לא הביא הא דרב הוגא בפ"ג דהל' מעילה יע"ש אמנם ק"ל דלפ"ז כשהביא הרמב"ם ז"ל ס"ב דשגגות הך דמוליא את הלולב דפטור הי"ל לפרש דוקא שמלא את הבקי ועשה מלוא אבל לא מלא בקי ולא עשה מלוא דלא נטל לולב כהלכתו מיב ושמא דלא הם הרמב"ם לפרש זה כיון דגילה דעתו שם בספ"ב דשגגות פוסק כמ"ד עבד מלוא פטור :

מיתבי ר"א בו' . ק' דהמקשה תהלה הקשה על מ"ס רב הוגא אומר היה ר"י עולת העוף כו' מאי קמ"ל דעשה בדבר מלוא פטור היינו הך ועשה מקשה מיתבי ר"א איכ הרי ב' קושי' הללו כותרות זו את זו דבתהלה הקשה פשיטא דר"א לכה דעולת העוף ואח"כ מקשה דר"א איפכא ויראה דהמקשה תהלה היה סבור דמ"ס רב הוגא אומר היה ר"י עולת העוף כו' היינו בטעם דבדר מלוא ועשה מלוא כגון שאכל עולת העוף שנתלאת בין הנפיים ואכל עמה חטאת העוף דאכל שתי עושות ומלא דעשה ב"ג מן דהיינו עולת העוף וגם עשה מלוא דאכל חטאת העוף ולכן פריך עלה פשיטא היינו הך ומאי קמ"ל רב הוגא ולפ"ז לא הוה ק"ל ממ"ס ר"י גבי שומע את התמיד שאינו מבוקר דחייב דשאני סתם דלא עבד מלוא אמנם עשה דמירך הסתן דרב הוגא אחר דר"י ס"ל גבי עולת העוף כו' דאשילו דלא עבד מלוא כגון שאכל עולת העוף לחודס פטור השתא נולדה לו הקושיא מיתבי כו' :

תוספות ד"ה עולת העוף כו' . ק' כשהקשה המקשה תהלה עלם דרב הוגא פשיטא אחתי לא משני מהו דתימא סתם הוא משום דזמנו בהול אבל הכא לא זמנו בהול קמ"ל דהאי נמי זמנו בהול כדו שלא חבא חטאת לידי עתה ואפשר דגם זה פשיטא ליה למקשה דהאי נמי זמנו בהול ודוק :

תוספות ד"ה מהו דתימא כו' ואית ספרים כו' . נראה קת מלשונם דלחית דגרסי א"ל לאוקתי מלתא דרב הוגא בפלוגתא וק' דאיך אפשר לומר כן דהא איכא מאן דחייב סתם בלא עשה מלוא ורב הוגא פותר הכא א"כ ע"כ מלתא דרב הוגא הוי בפלוגתא דהתם ויראה דלחית דגרסי מפרשים דמ"ס רב הוגא אומר היה ר"י עולת העוף כו' היינו דעבד מלוא כגון שאכל עולת העוף עם חטאת העוף ולכן פריך פשיטא וממני' מ"ד מלוא דרמי עליה כו' ולפ"ז א"ל לאוקתי מלתא דרב הוגא בפלוגתא איברא דקשה על זה מאי פריך מיתבי ר"א כו' לימא שאני סתם דלא עשה מלוא כיון שלא היה מבוקר ויש ליישב ודוק :

תוספות ד"ה שאינו מבוקר ואפי' נמלא כו' . יראה דקשיא להו דאם איתא דמייירי שהיה בעל מוס לימא ר' יוסי אומר השוחט את התמיד ונמלא בעל מוס ומהו זה שאמר שאינו מבוקר כהלכתו ותו דאם מייירי דנמלא בעל מוס פשיטא דהתן בשרק אלו דברים גבי סתם שחטו בשבת ונמלא בע"מ חייב לכך אמרו שאינו מבוקר כהלכתו ואפי' נמלא סת' בו' ומינה זה הדוש גדול שאשילו נמלא סת' חייב דנהי דהתמיד עינין ביקור ד' ימים אפשר היה לומר דהיינו להחלה אבל שיהיה לעיכותא דאם לא ביקרוהו ד' ימים שיהיה סבול זה הדוש גדול ובקשתי בהרמב"ם ס"ב דשגגות ופ"ג דה' מעילה וראיתי דלא הביא הא דרב הוגא דאמר משמיה דר' יוסי עולת העוף כו' ויראה דעממו משום דהוא פוסק כמ"ד עשה בדבר מלוא ועבד מלוא פטור אבל לא עבד מלוא חייב וכה דרב הוגא מייירי דלא עבד מלוא . אמנם ק"ל אחתי לא הביא בפ"ב דשגגות להא דאמר ר' יוסי שהחט את התמיד שאינו מבוקר כהלכתו דאשילו דנמלא סת' חייב דהרי ב"ה המידין פ"א פסק דהתמיד עינין ביקור ד' ימים . ואפשר דס"ל דמ"ס ר"י שהחט את התמיד שאינו מבוקר כהלכתו חייב חטאת היינו שנתלאת בעל מוס וזה לא הולך להביא דהרי כתב בפ"ב דשגגות דגבי סתם שחל בשבת שחטו ונמלא בעל מוס חייב ודוק :

בתניתי מקבלת אשה כו' פרש"י שלא יכמוס . יש להחזירן מה בא ללמדנו דפשיטא דמה שמחזירים הלולב למים הוא כדו שלא יכמוס ויראה דבה לאשקי אם יש בהם פרחים מענבי הדם ורגילים להסתתח ע"י המים

היי כלל ט יא הלכות שבת אדם עט

לצדקה • ותענית של מ' יום הנ"ל הוא אפילו עבר במזיד במקום שהיה מפקח שמא יבוא לו סכנה כגון שהיה דליקה וחפר גומא להטמין מעות אבל העובר בשאט נפש למלאות תאותו צריך כפרה ותשובה יותר ויותר כי ה"ז חייב סקילה או עכ"פ כרת ולכן צריך תשובה שלימה (ט"ז) • ועיין בפסקי מהרא"י סי' ט' :

כלל י החורש

א החורש הוא האב וכיון שכונת החורש לרפויי ארעא דאז טוב לזריעה וגם כונתו להשוות הגומות ולפנותו כדי שיהיה המקום שוה ולכן החופר בשדה או שעשה חריץ או שהיה שם תל קטן והשפילו או שהיה שם מקום נמוך והישה אותו וכן כל המשוה גומות במקום הראוי לזריעה חייב משום חורש וכן כל מה שעושה ליפות הקרקע הוא תולדת חורש וחייב בכל שהוא (מנכ"ס פ"ה) :

ב אסרו חז"ל לפנות בשדה שנתרשה ועומדת לזריעה בשבת שמא יבוא להשוות גומות ובשדה חבירו אסור אפילו בחול מפני שדריסת הרגלים מויק לשדה ומפסידו (ט"ג ועמ"א ס"ק ט')

ג המובל שדהו נ"ל דהוי חורש ונ"ל דחייב והמסקל אבנים ליפות הקרקע נמי נ"ל דחייב וצ"ע :

כלל יא הזורע (כסיון ט"ז)

א כונת הזורע להצמיח ולכן כ"ד שכונתו להצמיח הוא תולדה דזורע וחייב • ואפילו אין כונתו • לכך כגון השופך מים ע"ג זרעים וכונתו רק ליטול ידיו כיון דהוא פסיק רישיה דבוראי יצמיח ולכן אם הוא בגנה שלו דניחא לו חייב ובגנה של חבירו אע"ג דלא איכפת ליה עכ"פ אסור כמבואר לעיל כלל ט' ולכן יש להחמיר שלא לאכול בגנה בשבת אם משתמש שם במשקין דבקושי יש לזוהר בזה • ועוד יש איסור אחר דהיינו מלטול בגנה שהיא יותר מע' אמה בארכה ורחבה כדלקמן כלל נ"א • אבל מותר להשתין ע"ג זרעים וי"א דאף יין מותר דכ"ז שורף הזרעים ואינו מצמיח (ט"ט) :

ב השורה חטים ושאר זרעונים במים כדי שיתרככו ויצמיחהו כדרך ששורין קמניות קודם הזריעה וכן השורה תבואה לעשות מהן (ממלגין) וידוע דכונתו להצמיח חייב ואפילו בגרניר א' • ונראה לי דתיכף משנתן למים חייב (הלל כמ"ח) אבל מותר לשרות תבואה לבהמתו דאין כונתו רק להתרכך וכן כל כיוצא בזה שאין כונתו להצמיח כלל וגם לא יבוא לידי הצמחה אבל יש לזוהר שלא להשליך זרעים לתרנגולים במקומות הלחים וירידת גשמים אלא כשיעור שיוכלו לאכול ביום או יומים ולא יותר דאע"ג דאין כונתו להצמיח כיון דבוראי אם יהיה מונח שם זמן הרבה יצמיחו אם לא במקום דריסת רגלים דאז לא יבואו לידי הצמחה (ט"ט) :

ג מותר להעמיד בשבת במים ענפי אילנות שהוכנו מאתמול שאינם מוקצים • ובלבד שלא יהיה בהם פרחים ושושנים דאז אסור שנפתחים על ידי המים ודוקא כשעמדו מאתמול כבר במים אבל לא יתן לכתחלה אם לא עמדו מאתמול וגם אסור להוסיף מים ופשיטא להתליף דטורח לתקוני מנא וביום טוב מוסיפין ובחוד"ם מחליפין (ט"ט) :

ד צרור שעלו בו עשבים וכן זרעים שהם בכלי מנוקב שהיתה מונחת על דף וכיוצא בו בענין שהיה הפסק בינו לבין הקרקע והניחה על הארץ חייב משום זורע שהרי ע"י עמידתו בארץ תצמח מלהלוחית הקרקע (מנכ"ס פ"ח הל' ד') ואף שהוא כתב גבשושית של עפר נ"ל דאין חילוק בין גבשושית לכלי מנוקב וכיון די"א דכל כלי חרס דינו כנקוב וי"א להיפך דכל כלי עץ דינו כנקוב וא"כ כל הכלים היו ספק דאורייתא וצריך להתחמיר בכולן (אבל לר"י ותוס' ט"ח פ"ח ח"י ח"א מדרינק) (פ"י וט"ז) :

ה החותך ענפים מן האילן כדי שיגדל יותר ויתעבה אם אין צריך לעצים חייב משום זורע שהרי כונתו להצמיח ואם צריך גם כן לעצים חייב אף משום קוצר אבל בחותך עשבים ושאר ירקות מן המחובר כדי שהנשאר יגדלו יותר טוב אע"פ שאינו צריך למה שתותך אלא משליכם אע"פ חייב שתים כן נ"ל :

הקוצר

זרעים. הלכות שמיטה ויובל פ"א

רדב"ז (מכ"י)

ומ"ש ומקיימים האלוים בראש הגג אבל אין משקין חומר. שם בירוש' ולא נחפרש לי פירוש האלוים ומ"כ פי' האלוים העולים בראש הגג וטעמו מפני שאל"ף ועי"ן מחלפות. ומ"מ יש להחזיק מאי אשמעינן דמקיימין אותה והא' חף בשדה העולה בו מקיימין אותה. והראש"ד כתב ל"א מקיימין את העליון שבגג עכ"ל. וגם עליו יש להחזיק בו ואפשר לדחוק ולומר דה"ק אע"פ שאין חיסור בקיומו אין משקין אותו ויותר נכון לומר דהכי קאמר אע"פ שירקות רכין אין מקיימין אותן כמו שהבאר בפרק ד' מפני מראית העין שיבאו לומר שזרעו בשביעית אבל העולים בראש הגג אע"פ שהם רכים מותר לקיימם ליתכא למהש שיאמרו שזרעו בשביעית שאין דרך לזרוע בגג אלא מאליו עולה ונראה שלכך היה שונה העלים להורות דברכים מיידי: **ז סוקרין את האילן בסיקרא וטוענין אותה באבנים.** ירושלמי פ"ד דשביעית (ומ"ק דף ז'): ומ"ש ועודרין תחת הגפנים ביום מ"ק וכו' כתב דל"ג לה משום דלעיל קמני מנין לעידור שאסור ורבינו נראה שלא היה גורם ההוא דמנין לעידור דאסור. ומ"ש והמקשקש בזיתים אם להצרות את האילן אסור וכו'. שם ופירש"י קשקש היינו עידור אלא שיעידור בגפנים וקשקש בזיתים:

שם פלוגתא דתנאי ופסק כה"ק דאמר אין מלמדין את הפרה לחרוש אלא בחוליה והוא מקום שאינו ראוי לזריעה: ואין בודקין את הזרעים וכו'. ג"ז שם כלשון רבינו ובחוספתא שלנו שנויה בטעות ובעי תרתי צענין מלא גללים אבל גללים בקרקע או פטר צענין לא ומסכתא דאפי' צענין נקוב דלא החמירו כ"כ:

ושורין אותן בשביעית למואלו שביעית וכו'. **ז** היא גירסת הירושלמי אבל בחוספתא גרסין ומשיירין בשביעית והיא גירסת הראש"ד ז"ל, וקשיא לי מאי למימרא וכו' דלא הוי סיפא מעין רישא דליורי בזריעה בשביעית ושריית הזרעים החמלת זריעה היא וכו' מותר ואפשר שהיא שנויה בטעות דומיא דרישא: ומקיימין את האלוים וכו'. **ז** היא גירסת הירושלמי והוא מין ממיני הירקות שזרעין אותם בגנות לנוי ובחוספתא הגירסא ומקיימין את האלוים וכו' והיא היא כי האל"ף מחלפת בעי"ן. ומה שכתב הראש"ד ז"ל את העליון לא ידענו עליו של איזה אילן או של איזה ירק שהרי לא הוזכר ברישא ומ"מ קשה מאי למימרא והלא כל האילנות והירקות מקיימין אותן בשביעית ומאי שנה האלוים דליצטרך ללשמוע"י דמקיימין ושמעתי שהוא העשב הנקרא קיקיון בלשון הכתוב והוא עולה על ראשי הגנות והשמש מייבש אותו ומותר לעשות לו מחיה להגן עליו כדי שיתקיים ולא נקרא זה עבודת האילן קלרו של דבר יהיה מה שיהיה כיון שהוא בראש הגג מותר להגן עליו כדי שיתקיים:

ואין בודקין את הזרעים בעציץ מלא עפר אבל בודקין אותן בעציץ מלא גללים. ושורין את הזרעים בשביעית כדי לזרוען במוצאי שביעית. ומקיימין האלוים בראש הגג אבל אין משקין אותה: ז סוקרין את האילן במקרא. וטוענין אותו באבנים ועודרין תחת הגפנים. והמקשקש בזיתים אם להברות את האילן אסור ואם לתתם את הפצימים מותר: ח משקין בית השלחין בשביעית והיא שדה הזריעה שצמאה ביותר. וכן שדה האילנות אם היו מרוחקין זה מזה יתר מעשר לבית סאה מושבין את המים מאילן לאילן. אבל לא ישקו את כל השדה. ואם היו מקורבין זה לזה עשר לבית סאה משקין כל השדה בשבילן. וכן עפר הלבן מרביצין אותו במים בשביעית בשביל האילנות שלא יפסדו: ט ועושין עוגיות לגפנים. ועושין את המים כתחלה וממלאין את הנקעים מים: י ומפני מה התירו כל אלה. שאם לא ישקה תעשה הארץ מלחה וימות כל עץ שבה. והואיל ואיסור הדברים האלו וכיוצא בהם מדבריהם לא גזרו על אלו שאין אסור מן התורה אלא אותן שני אבות ושתי תולדות שלהם כמו

השנת הראב"ד

שביארנו: יא* משרבו האנסין והמילו מלכי עכו"ם על ישראל לעשות* מחנות לחיילותיהן התירו לזרוע בשביעי' דברים שצריכין להם עבדי

ח משקין בית השלחין וכו'. משנה שם: וכן שדה האילנות וכו'. משנה שם (דף י'): ראש"י אומר מושבין את המים מאילן לאילן ובלבד שלא ישקה את כל השדה וכו' וחכמים מחייבים וירושלמי שם (הלכה ג') ובספ"ב דשביעית (הלכה ז') מה נן קיימין את המרווחין דברי הכל אסור אם ברזופין דברי הכל מותר אלא כי נן קיימין בנטועין מטע עשר לבית סאה ראש"י עבד לון כמרווחין ורבנן עבדין לון כרזופין הא רבנן אמרי במרווחין אסור להשקות מהו להמשיך [גילף הדא דרבנן מן דראש"י כמה דראש"י אמר במרווחין אסור להשקות ומותר להמשיך] כן רבנן אמרי במרווחין אסור להשקות ומותר להמשיך. והע"פ שמשנת ראש"י קב וקני פסק רבינו כחכמים דרבים יונהו וכו' והע"פ שפ"ח מהלכות שביעית יוס טוב פסק כראש"י היינו משום דלשחתי מומרך דרב יהודה אם היתה שדה מטוענת מותר דשיכח בדראש"י דליו לרבנן לא אילצטרך ורב יהודה לא חיירי אלא במועד אבל בשביעית הדרין לכללן ופסקין כרבים דהא איכא טעמא לחלק בין שביעית לחול המועד כדאיתא בירושלמי פרק ז' דשביעית: ומ"ש וכן עפר הלבן וכו'. משנה פרק ז' דשביעית (משנה י) מרביצין בעפר לבן בשביעית דברי ר"ש ראש"י אומר וכו' הדין היה לפסוק כראש"י שמשנתו קב וקני אלא מפני שאמרו שם בירושלמי איתא דר"ש כרבנן ודראש"י כשביעית דהנין המן מושבין את המים מאילן לאילן וכו' וכיון דר"ש כרבנן פסק הלכה כרבנן וכן פסק בפירוט המשנה:

*מ"ס מונוגות וכו' עיקר אכל לא שלחתי ביד יד כי נן כתוב גם כתיב:

ז סוקרין את האילן וכו'. חוספתא פ"ק סוקרין את האילן בסיקרא וטוענין אותו באבנים ואין חושש לה משום שביעית ולא משום דרכי האמורי אילן שמשיר פירותיו שביעית אותו כדי שיבשקו עליו רחמים וטוענין אותו באבנים ליתכחוש חיליה: ועודרין תחת הגפנים וכו'. הוא בצרייתא ויחבאר לקמן בע"ה: והמקשקש בזיתים וכו'. איתא פ"ק דמ"ק אמר מר עוקבא מרי קשקובי הוו חד לאברויי אילנא וחד לסתומי פילי אברויי אילנא אסור סתומי פילי שרי:

ח משקין בית השלחין במועד וכו'. ריש מ"ק משנה בלשון רבינו ואמרין עלה בית השלחין אין בית הבטל לא ומאי משמע דהאי בית השלחין לישנא דחוספתא הוא דכתוב ואתה עיף ויגע וכו': וכן שדה האילנות וכו'. שביעית פ"ק הוי עשרה ומעלה בין עושים בין אינם עושים חורשין כל בית סאה בשבילן ובמשנה פ"ק דמועד קטן ר"א בן יעקב אומר מושבין את המים מאילן לאילן ובלבד שלא ישקה את כל השדה והא דתנא מושבין ולא תנא משקין אורחא דמילתא קמני דבענין זה רגילין להשקות האילנות חוספתא והשקאה. השדה בשביעית מדרבנן היא ובמקום פסידא לא גזרו: וכן עפר הלבן מרביצין אותו וכו'. משנה פ"ב ומרביצין בעפר הלבן דברי ר"ש ר"א בן יעקב אומר ופסק הלכה כר"ש והע"ג דמשנת ראש"י קב וקני חכמים נחלקו עליו דהניח במ"ק פ"ק מרביצין שדה לבן בשביעית אבל לא במועד והא תניא מרביצין שדה אילן בין במועד בין בשביעית אמר רב הונא ל"ק הא רבי אליעזר בן יעקב הא רבנן כלומר הא דקמני ולא במועד ראש"י היא דאמר ובלבד שלא ישקה את כל השדה והא דקמני מרביצין במועד רבנן היא שהתירו להשקות את כל השדה ולפי גירסא זו קשיא דרבי אליעזר אדרבי אליעזר דהתם התיר בשביעית ולא במועד והכא אסר בשביעית ור"ש גרס בהיא דמ"ק והתניא אין מרביצין שדה לבן לא בשביעית ולא במועד והשקאה אחי שפיר אבל רש"י ז"ל גורס בגירסת הספרים שלנו וליכא לתרוי דתרי מנאי ואליבא דרבי אליעזר דא"כ לא הוה שתיק מיניה הלמודא ואפשר דלא גרים בהך דשביעית רבי אליעזר בן יעקב אלא ר"א סתם אבל רבינו גרים רבי אליעזר בן יעקב וכתב בני' המשנה ואין הלכה כר"א בן יעקב וקשיא טובא דרבי השקאה כל השדה שביק חכמים ופסק כרבי אליעזר וגבי מרביצין שדה הלבן שביק רבי אליעזר ופסק כרבי שמעון ונריך לתרץ דגבי השקאה כל השדה פסק כר"א דסתם מחני' פ"ק כוותיה וגבי הרבנא פסק כר"ש דהיינו רבנן דמשנה דמועד קטן והע"ג דלא קי"ל כוותיהו גבי השקאה כל השדה משור דסתם מחני' דלא כוותיהו גבי הרבנא שדה לבן קיימא לן כוותיהו דרבים יונהו ולעולם נריך לתקן הגירסא כדברי ר"ש דלא חיקשי דר"א דר"א ותו לא מידי: **ט ועושין עוגיות לגפנים וכו'.** פירקא קמא דמועד קטן (דף ג) תניא יכול לא יקשקש תחת הזיתים ולא יעדר תחת הגפנים ולא ימלא נקעים מים אסור דאי לא תימא הכי הוה עידור דבהדיא תניא בנאות דבייתא מנין לניכוס ולעידור ולכיסוח ח"ל שדך וכו' ונהי דלא הוי דאורייתא מדרבנן מיהא אסור וכ"כ רש"י ז"ל ותימא על רבינו למה לא חילק בין חדמי לעתיקי כדמחזן תלמודא גבי עוגיות וי"ל דלא מחלק תלמודא בזהך אלא לענין מועד ומשום פירחא יתירא אבל גבי שביעית בכל גווי מותר משום פסידא דהא ליכא למהש משום פירחא יתירא:

יא משרבו האנסים והמילו וכו'. פרק זה בורר (דף ל"ו) אמר ר"ש מחילה היו קוראין אותן ארבעה חמורי שביעית ומסיק עלה מחילה היו אומרין זה זה פסולין משרבו האנסין ומאי יכנהו ארנוגא כדמכריז רבי ינאי פוקו וזרעו בשביעית משום ארנוגא חזרו לומר ארבעה חמורי פסולין ומשרבו רבינו ארנוגא שמטילין על ישראל לעשות מזונות לחיל המלך וכן פירשו בפסחים על עיטא ארנוגא וכיון דקריין להו אנסין צמחיתין משמע דארנוגא היינו אנס ולא מה שלוקח חומש מפרות

יא משרבו האנסין וכו'. בפרק זה בורר (דף ל"ו) משרבו האנסין ומאי יכנהו ארנוגא כדמכריז רבי ינאי פוקו וזרעו בשביעית משום ארנוגא חזרו לומר ארבעה חמורי פסולין ומשרבו רבינו ארנוגא שמטילין על ישראל לעשות מזונות לחיילותיהם ורש"י פירש ארנוגא מה שגובה מן החבואות כך וכך מן השדה לטעם. פוקו זרעו בשביעית שביעית בזמן הזה דרבנן דבטלה קדושת הארץ. והראש"ד כתב אנו קבלנו וכו':

כוותיהו גבי השקאה כל השדה משור דסתם מחני' דלא כוותיהו גבי הרבנא שדה לבן קיימא לן כוותיהו דרבים יונהו ולעולם נריך לתקן הגירסא כדברי ר"ש דלא חיקשי דר"א דר"א ותו לא מידי: **ט ועושין עוגיות לגפנים וכו'.** פירקא קמא דמועד קטן (דף ג) תניא יכול לא יקשקש תחת הזיתים ולא יעדר תחת הגפנים ולא ימלא נקעים מים אסור דאי לא תימא הכי הוה עידור דבהדיא תניא בנאות דבייתא מנין לניכוס ולעידור ולכיסוח ח"ל שדך וכו' ונהי דלא הוי דאורייתא מדרבנן מיהא אסור וכ"כ רש"י ז"ל ותימא על רבינו למה לא חילק בין חדמי לעתיקי כדמחזן תלמודא גבי עוגיות וי"ל דלא מחלק תלמודא בזהך אלא לענין מועד ומשום פירחא יתירא אבל גבי שביעית בכל גווי מותר משום פסידא דהא ליכא למהש משום פירחא יתירא:

יא משרבו האנסים והמילו וכו'. פרק זה בורר (דף ל"ו) אמר ר"ש מחילה היו קוראין אותן ארבעה חמורי שביעית ומסיק עלה מחילה היו אומרין זה זה פסולין משרבו האנסין ומאי יכנהו ארנוגא כדמכריז רבי ינאי פוקו וזרעו בשביעית משום ארנוגא חזרו לומר ארבעה חמורי פסולין ומשרבו רבינו ארנוגא שמטילין על ישראל לעשות מזונות לחיל המלך וכן פירשו בפסחים על עיטא ארנוגא וכיון דקריין להו אנסין צמחיתין משמע דארנוגא היינו אנס ולא מה שלוקח חומש מפרות

משנה למלך
קדם גודלה מוז כתב רבינו בפ"ד מהלכות מחנות עניים דין כ"ד יע"ש. אך מאי דמי ותיב בשביעית לא ידעתי טעמא דמילתא. שוב ראיתי בירושלמי ספ"ו דהא שביעית חוספ' הונו ואמרו רבי זעירא בשם רבי יוחנן ושנה הארץ שנה לה' דבר שהוא לה' קדושת שביעית חלה עליו וכי חייב בר' אבא בעא

קומי ר' מאל לאוכלו בלא פדיון אי אפשר דאי אפשר להקדש ללאה בלא פדיון לפדומו ולאוכלו נמצא כלוקח לו קורדוס מדמי שביעית א"ל הנזכר מחילופי ביד אחר ע"כ. וכבר הובאה סוגיא זו בירושלמי פ' מקום שנהבו אמתי' דג' דברים עשו ראשי יריחו וע"ש וכתב לא ראיתי לרבינו שהביא דברים אלו דשביעית: **ואם**